

เรื่อง การบวชภิกษุในประเทศไทย

โดย

คณะอนุกรรมการด้านสตรี

จัดทำโดย คณะกรรมการกิจการสตรี
เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961150120

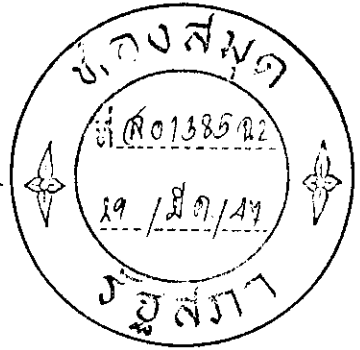

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

เอกสารวิชาการลำดับที่ ๘

รฉ
๒๕
๗.๓
๒๙๔.๓๕

เรื่อง การบวชภิกษุในประเทศไทย

โดย

คณะอนุกรรมการด้านสตรี

สิ่งพิมพ์รัฐบาล
สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

จัดทำโดย คณะกรรมการกิจการสตรี
เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา

๑. นายวัลลภ ตังคณานุก์ษ์ ประธานคณะกรรมการ
๒. นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช รองประธานคณะกรรมการ คนที่ ๑
๓. นายมนตรี สันทวิชัย รองประธานคณะกรรมการ คนที่ ๒
๔. นายไพฑูริคดีน บอดอ รองประธานคณะกรรมการ คนที่ ๓
๕. นายชุมพล ศิลปอาชา ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๖. นายชงค์ วงษ์จันทร์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๗. นายวิเชียร เปาอินทร์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๘. นางมาลีรัตน์ แก้วก่า ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๙. นายทวีป ขวัญบุรี โฆษกคณะกรรมการ
๑๐. นางสุนีย์ อินฉัตร เภรัญญีกคณะกรรมการ
๑๑. คุณหญิงจินตนา สุขมาก กรรมการ
๑๒. นายพิชัย ขำเพชร กรรมการ
๑๓. นายสามารถ รัตประทีปพร กรรมการ
๑๔. นางวิลาวัลย์ ตันวัฒนะพงษ์ กรรมการ
๑๕. นางอรัญญา สุนินต กรรมการ

เรื่อง	การบวชภิกษุณีในประเทศไทย
จำนวนหน้า	72 หน้า
พิมพ์ครั้งที่ 1	จำนวน 3,000 เล่ม
จัดทำโดย	กลุ่มงานคณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ สำนักกรรมการ 2 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ถ. อุทองโน ดุสิต กทม. 10300
ผู้พิมพ์	นางสาวจินตนา กลั่นตราวนนท์
พิมพ์ที่	กลุ่มงานการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

คณะอนุกรรมการด้านสตรี

๑. นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช	ประธานคณะอนุกรรมการ
๒. ทพ.กรองกาญจน์ วิสมหมาย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๓. นายสงวน นันทชาติ	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๔. นางวิลาวัลย์ ต้นวัฒนพงษ์	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๕. นางมาลีรัตน์ แก้วก่า	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๖. นายวัลลภ ตั้งคณาธิปไตย	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๗. นางสาวบุษรินทร์ ตริยะไพรัช	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๘. รศ.วิมลศิริ ชำนาญเวช	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๙. นางปรีศนา พงษ์ทศศิริกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๐. ดร.วิลาสินี พิพิธกุล	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ
๑๑. นางวิสา เบ็ญจะมโน	อนุกรรมการ
๑๒. นางสายสม วงศาสุลักษณ์	อนุกรรมการ
๑๓. นพ.ประยงค์ เต็มขวลา	อนุกรรมการ
๑๔. นางอำไพวรรณ ศรีสกุล	อนุกรรมการ
๑๕. นางเมธินี พงษ์เวช	อนุกรรมการ
๑๖. นางนภา เศรษฐกร	อนุกรรมการ
๑๗. ผศ.มาลี พฤกษ์พงศาวิดี	อนุกรรมการ
๑๘. นางวัลลภา นีละไพจิตร	อนุกรรมการ
๑๙. ดร.นภาศรี มณีวงศ์	เลขาธิการคณะอนุกรรมการ
๒๐. นางสาวศิริพร ภิญญ์สุสิริธร	ผู้ช่วยเลขาธิการคณะอนุกรรมการ

คำนำ

การอุปสมบทสตรีเป็น “ภิกษุณี” ในประเทศไทยนั้น ได้ก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ในทางความคิดอย่างกว้างขวาง ทั้งในทางคัดค้าน สนับสนุน และเป็นกลาง

เพื่อให้กรณี “ภิกษุณี” ได้รับการพิจารณาอย่างเป็นระบบในสังคมไทย คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ วุฒิสภา จึงได้มอบหมายให้ คณะอนุกรรมการด้านสตรีดำเนินการพิจารณาศึกษาเรื่องนี้ขึ้น โดยได้กำหนดกรอบการพิจารณาทั้งจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และรับฟังความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นภิกษุสงฆ์ นักบวช นักปราชญ์ สมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งการศึกษานอกสถานที่ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งคณะกรรมการหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานผลการศึกษาลงฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย อย่างเป็นรูปธรรมและจะเป็นเอกสารที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อผู้ที่สนใจสืบไป

(นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์)

ประธานคณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ
Legislative Institutional Repository of Thailand
วุฒิสภา

บทที่ 1

เหตุผลและความจำเป็นของการศึกษา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ของประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธ ถึงแม้ว่าจะไม่มีกฎหมายฉบับใดรับรองให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ด้วยความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งพระมหากษัตริย์จะต้องปกครองโดยหลักธรรมทางพุทธศาสนาประกอบกับรัฐธรรมนูญทุกฉบับกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะทำให้พุทธศาสนามีฐานะเสมือนเป็นศาสนาหลักของสังคมไทยโดยปริยาย

พุทธศาสนาเน้นการศึกษาเรียนรู้ การขัดเกลา และฝึกฝนตนเองไปสู่การดับทุกข์เกิดความเข้าใจแนวทางในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างสงบสันติ หัวใจสำคัญของพุทธศาสนา คือ การละเว้นความชั่วทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์เบิกบานแจ่มใส พุทธศาสนิกชนที่ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนแล้วดำเนินชีวิตอยู่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นมีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลต่อส่วนรวม ช่วยพัฒนาสังคมไปสู่สันติสุขร่วมกัน ย่อมเกิดพลังแห่งศีลสมาธิ ปัญญาในการดำรงชีวิตไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

พร้อม ๆ กันกับมีพลังเมตตากรุณาในการช่วยเหลือเผื่อแผ่ต่อส่วนรวมและชวนขยายพัฒนาสังคมไปสู่ความดีงามและสันติสุขร่วมกัน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพาน โดยไม่ได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดเป็นศาสนทายาท แต่ได้ทรงฝากหลักพระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ทรงค้นพบไว้กับพุทธบริษัท 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมถอยของพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งของพุทธบริษัททั้ง 4 นี้

ปัจจุบันพุทธบริษัท 4 ในประเทศไทยยังไม่ครบถ้วน และขาดความเข้มแข็ง มีแต่พระภิกษุแต่ยังขาดภิกษุณี แม่แม่ซึ่งเองก็ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักบวช แม้จะมีหญิงจำนวนไม่น้อยที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในการปฏิบัติธรรม รวมทั้งต้องการถือสมณเพศ แต่กฎหมายของบ้านเมือง สถาบันสงฆ์ ตลอดจนค่านิยมของสังคมได้ปิดกั้นโอกาสทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ ในขณะที่เพศชายได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้บวชเป็นสามเณรหรือภิกษุได้ การบวชเรียนของเพศชายในสังคมไทยทำให้สามารถศึกษาเรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนตลอดจนได้รับความรู้ความชำนาญในเรื่องอื่น ๆ การบวชเรียนในสังคมดั้งเดิมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพศชายได้รับโอกาสด้าน

การศึกษาและสามารถพัฒนาฐานะทางสังคมให้สูงยิ่งขึ้น
ไปได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
ให้ความเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และความเสมอ
ภาคระหว่างชายและหญิง ซึ่งรับรองหลักการดังกล่าวนี้ไว้
อย่างชัดเจนในมาตรา 4 ที่ให้การคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความ
เป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ประชาชนชาวไทย
ไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใดย่อมได้รับความคุ้มครอง
จากรัฐธรรมนูญเสมอกัน (มาตรา 5) และมาตรา 30
ได้รับรองสิทธิที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง ส่วนใน
มาตรา 38 เป็นการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทย
ในการนับถือศาสนา รวมทั้งในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ
หรือปฏิบัติพิธีกรรมได้ตามความเชื่อถือนของตนหากไม่เป็น
ปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ พลเมืองดีและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรม และสิทธิเสรีภาพนี้ได้รับความคุ้มครองไม่ให้
รัฐกระทำการใด ๆ ที่เป็นการริดรอนสิทธิอันควรมีควรได้
ด้วย และมาตรา 26 กำหนดให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ
ทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและ
เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้กฎหมายภายในประเทศ
แล้ว ประเทศไทยยังเป็นภาคีอนุสัญญาขององค์การ

สหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี
ทุกรูปแบบ ซึ่งส่งเสริมให้รัฐภาคีให้ความเคารพต่อหลักความ
เสมอภาคทางเพศอีกด้วย

หลักการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับพระธรรม
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งกล่าวว่าหญิงชายที่ปฏิบัติตาม
หลักพุทธศาสนาย่อมสามารถบรรลุธรรมได้เสมอกัน อย่างไร
ก็ตาม ปรากฏว่าเพศชายและเพศหญิงยังไม่ได้รับโอกาสใน
การเข้ามาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเท่าเทียมกัน เพราะ
เพศชายสามารถบวชเป็นพระภิกษุได้ กฎหมายซึ่งอนุโลม
ตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของไทย ทำให้ชาย
สามารถลาบวชได้ ภิกษุและสามเณรมีสถานภาพทางศาสนา
และกฎหมายที่ชัดเจน ได้รับการบำรุงเลี้ยงดู สนับสนุนและ
เคารพนับถือบูชากราบไหว้จากสังคม แต่เพศหญิงซึ่งมีความ
เลื่อมใสศรัทธาต่อการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและมี
ศักยภาพที่จะเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนไม่ได้รับอนุญาตให้
บวชเป็นภิกษุณีจากคณะสงฆ์ไทย ซึ่งอุปสรรคเกี่ยวกับการ
บวชของภิกษุณีเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงในสังคมไทย
ตลอดมา

ถึงแม้ว่าโอกาสทางการศึกษาในสังคมสมัยใหม่ทำให้
ประเพณีการบวชเรียนของเพศชายลดความสำคัญลง แต่การ

บวชเรียนก็ยังเป็นวิถีปฏิบัติและเป็นทางออกทางด้านการศึกษาและการดำรงชีพของครอบครัวที่ด้อยโอกาส ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่การบวชของหญิงในพุทธศาสนาของประเทศไทยเป็น “ประตูปิดตาย” สำหรับเพศหญิง

ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตินานัปประการ ซึ่งถ้าไม่เร่งหาแนวทางแก้ไขแล้ว พระพุทธศาสนาอาจเสื่อมถอยและเป็นอันตรายต่อการเชื่อมสายไปจากประเทศได้ หนึ่งในวิกฤตินั้น ได้แก่ การที่เพศชายผู้บวชเป็นภิกษุสามเณรมีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ วัดวาอารามที่ญาติโยมมีศรัทธาสร้างไว้กลายเป็นวัดร้างถึง 6,900 วัด¹ และมีจำนวนภิกษุในแต่ละวัดไม่เพียงพอต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

เมื่อต้นปี พ.ศ.2545 ได้มีการบวชสามเณรีเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยอุปัชฌาย์/ปวัตตินี จากประเทศศรีลังกา เหตุการณ์ดังกล่าวได้นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างกว้างขวาง นายพิชัย จำเพชร สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดเพชรบุรี ได้หยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาหารือในที่ประชุมคณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ

¹ ข้อมูลจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2546

วุฒิสภา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ในที่สุดที่ประชุม
ได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านสตรี ซึ่งมี
นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช เป็นประธานให้ทำการศึกษา
ในเรื่องนี้

คณะอนุกรรมการได้ใช้เวลาในการศึกษาประมาณ
6 เดือน ตั้งแต่ พฤษภาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ในการ
ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ
ตลอดจนได้เชิญผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ ทั้งที่
เป็นฆราวาสและพระภิกษุทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับ
การบวชภิกษุณีมาให้ข้อมูลและความคิดเห็นต่อคณะ
อนุกรรมการ ซึ่งผู้ที่ได้รับเชิญนิมนต์มาประกอบด้วย

พระราชกวี พระศรีปริยัติโมลี พระเทพดิลก
พระอริยมณี พระมหาประเสริฐ ติรธัมโม พระโกศล ปริบูรณ์
พระมน โมตตานันโท ศาสตราจารย์ ดร.อมร รักษาสัตย์
ราชบัณฑิต ศาสตราจารย์(พิเศษ) เสฐียรพงษ์ วรรณปก
ราชบัณฑิต ดร.บรรจบ บรรณรุจิ และพันเอก (พิเศษ)
ทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ รวมทั้งสามเณริชัมมนันทา ในส่วน
การศึกษาข้อมูลนอกสถานที่นั้น คณะอนุกรรมการได้ไป
นมัสการและรับฟังข้อคิดเห็นจากพระพิศาลธรรมพาที

วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี และเจ้าอาวาสวัดถ้ำกุดทอง จังหวัดลพบุรี เป็นต้น

การศึกษาเพื่อรวบรวมความเห็นและข้อเท็จจริงครั้งนี้ ถือได้ว่าครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่เรียกได้ว่าเป็นการบุกเบิก ครั้งแรกของประเทศไทย ที่คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา อันเป็นองค์กรที่ทำงาน ด้านสตรีได้ทำการศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ปัญหาและการบวชภิกษุณีของสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อที่จะเสนอข้อเท็จจริงให้สังคมไทยได้รับรู้และมีความเข้าใจ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรม ตลอดจน กระตุ้นให้คนในสังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญและ คุณูปการของภิกษุณีต่อสังคมไทย ถ้ามีการเปิดโอกาสให้สตรี ได้มีบทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะ “ภิกษุณี” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากำเนิดและความเป็นมาของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของภิกษุณีในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

3. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการ
 บวชภิกษุณี

4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เป็นข้อจำกัดต่อการ
 บวชภิกษุณีในประเทศไทย

5. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการเปิดโอกาสให้สตรีใน
 ประเทศไทยบวชเป็นภิกษุณีในพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและ
 เป็นที่ยอมรับตามพระธรรมวินัย

การดำเนินการศึกษา

1. ทบทวนเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 2. เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องกับ
 พระพุทธศาสนา มาให้ความรู้ ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น
 ในเรื่องภิกษุณี

3. ตั้งกระทู้ถามกรณีการบวชภิกษุณีต่อรัฐบาล

4. ศึกษาดูงานนอกสถานที่

5. ศึกษาประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

6. นำเสนอผลการศึกษาต่อคณะกรรมการ
 กิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา

7. เผยแพร่ผลการศึกษาต่อประชาชน สื่อสารมวลชน
 สถาบันการศึกษา หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สังคมไทยจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานะและบทบาทของสตรีไทยในพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การลดการมีอคติทางเพศต่อสตรี และส่งเสริมฐานะและบทบาทของสตรีที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความเท่าเทียมและเสมอภาคตามหลักธรรมของพุทธศาสนาและรัฐธรรมนูญ

2. เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทและภารกิจที่สำคัญของภิกษุณี เกิดความศรัทธาเลื่อมใสและให้การสนับสนุนส่งเสริมการบวชภิกษุณีเพื่อให้ครบพุทธบริษัท 4

3. ได้รูปแบบที่ชัดเจนของการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

4. เกิดสถาบันภิกษุณีอันจะเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว สังคม สร้างความมั่นคงและช่วยรรโลงพระพุทธศาสนา

5. เพื่อให้การศึกษาเรื่องภิกษุณีครั้งนี้ ได้รับการบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์และเป็นหลักฐาน อ้างอิงทางวิชาการต่อไป

บทที่ 2

กำเนิดและวิธีการบวชภิกษุณี

2.1 ปฐมภิกษุณีในพระพุทธศาสนา

สตรีคนแรกที่ถูกอุปสมบทเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา คือ พระนางมหาปชาบดีโคตมีผู้เป็นพระมาตุจฉาของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูเจ้าชายสิทธัตถะ หลังจากที่พระนางสิริมหามายาสวรรคตแล้ว กาลต่อมาเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชและได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วอีกห้าพรรษาต่อมาได้เสด็จมาสู่กรุงกบิลพัสดุ์ตามคำทูลเชิญของพระพุทธบิดาเพื่อโปรดพระประยูรญาติ ต่อมาพระประยูรญาติหลายองค์ได้ออกบวชตามพระพุทธองค์ หลังจากพระเจ้าสุทโธทนะเสด็จสวรรคต พระนางปชาบดีโคตมีทรงเศร้าโศกเสียพระทัยเป็นอันมาก เพราะการสูญเสียพระราชสวามีก็เหมือนกับการสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ประกอบกับพระชนม์ชีพของพระองค์ก็เข้าสู่ปัจฉิมวัย จึงทรงมองไม่เห็นที่พึ่งอื่นใดของชีวิต นอกจากพระพุทธศาสนาด้วยการบวชอุทิศพระองค์ในธรรมวินัยนี้ เช่นเดียวกับบุรุษ แต่ติดขัดที่ยังไม่เคยมีสตรีบวชในพระพุทธศาสนาเลย พระนางจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งประทับ

อยู่ ณ นิโครธารามในกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยพวกนางสาวกนิยานีและนางโกถิยานีทั้งหลายเพื่อทูลขออุปสมบท แต่ก็ได้รับการปฏิเสธถึง 3 ครั้ง จนในที่สุดพระอานนท์ได้กราบทูลขอการอุปสมบทให้แก่สตรีเหล่านี้ ซึ่งพระอานนท์กราบทูลรบเร้าอยู่ถึง 3 ครั้ง แต่ก็ได้รับการปฏิเสธเช่นเดียวกัน พระอานนท์จึงได้กราบทูลถามว่า สตรีสามารถจะบรรลุนิพพานได้หรือไม่ พระพุทธองค์ทรงตอบว่า “ไม่ว่าบุรุษหรือสตรีที่ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนย่อมสามารถบรรลุนิพพานได้เสมอกัน” จากนั้นได้มีการบวชให้พระแม่น้านางและสตรีต่อมา

2.2 วิธีการบวชภิกษุณีในสมัยพุทธกาล

การบวชภิกษุณีนั้น ผู้ขอบวชจะต้องเป็นเพศหญิงมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ได้รับอนุญาตจากบิดา มารดาหรือสามี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บที่จะเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตในสมณเพศ การบวชภิกษุณีมี 5 วิธี คือ

2.2.1 ครุธรรมปฏิบัติคหณอุปสัมปทา โดยการรับครุธรรม 8² เป็นการบวชภิกษุณีองค์แรก โดยพระพุทธองค์

² ครุธรรม 8 เป็นการหลักการ ที่พระพุทธองค์มอบให้ไว้ได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีของพระแม่น้านางสาวกนิยานี

ประทานพุทธานุญาตให้พระแม่น้านางมหาปชาบดีโคตมี
บวช (พระไตรปิฎก เล่มที่ 7 หน้า 316 - 319)

2.2.2 **ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา** เป็นวิธีการบวชที่
พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้บวช
ในครั้งที่พระแม่น้านาง ๙ ทูลขอบวชนั้นปรากฏว่ามีพวก
นางสาภิยานีและนางโกถิยานี ซึ่งเป็นข้าราชการของ
พระนางปชาบดีโคตมี จำนวน 500 นาง ได้แสดงความ
ประสงค์ขอลอกบวชด้วย พระพุทธองค์จึงทรงมอบหมายให้
พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้บวชให้ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 7 หน้า
321)

2.2.3 **เอหิภิกขุณีอุปสัมปทา** พระพุทธองค์บวชให้
ด้วยพระองค์เอง เช่น ภิกษุณีภัททาคุณชลเกสา
(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 26 หน้า 573 จุลวรรค 109)

2.2.4 **อัฐวาจิกอุปสัมปทา** การบวชโดยสงฆ์ 2 ฝ่าย
เมื่อศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปได้ว่าในชั้นคอนผู้หญิง
ที่ประสงค์บวชจะต้องบวชเป็นสิกขมานา (คือสามเณรีชั้น
เข้มข้น) ก่อนโดยต้องรักษานุธรรม 6 ข้ออย่างเคร่งครัดและ
ต่อเนื่องเป็นเวลา 2 ปี และจากนั้นจึงจะไปขอบวชเป็น
ภิกษุณีได้โดยผู้ขอบวชจะต้องมี ปวัตตินี(ภิกษุณีผู้บวชมาแล้ว

12 พรรษา) และต้องผ่านการสอบถามอันตรายิกกรรม¹ โดยภิกษุณีสงฆ์ เมื่อผ่านการสอบถามอันตรายิกกรรมและได้มีการยอมรับเข้าหมู่ภิกษุณีสงฆ์แล้วจะมี “ภิกษุณีผู้ฉลาด” องค์หนึ่งนำหญิงนั้นไปบวชกับคณะภิกษุสงฆ์ การสอบถามอันตรายิกกรรมโดยภิกษุณีสงฆ์เกิดจากกรณีที่มีหญิงผู้ขอบวชคนหนึ่งเกิดความขวยอายไม่กล้าตอบอันตรายิกกรรมต่อภิกษุสงฆ์ เพราะเป็นคำถามเกี่ยวกับสรีระร่างกาย เมื่อหญิงผู้ขอบวชไม่กล้าตอบจึงเป็นอุปสรรคต่อการขอบวช ดังนั้นพระพุทธรองค์จึงกำหนดให้ภิกษุณีสงฆ์ทำหน้าที่ในการสอบถามอันตรายิกกรรมจากกระบวนการที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่าเป็นการบวชจากสงฆ์ฝ่ายเดียว ถ้าไม่มีภิกษุณีสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ก็ยังสามารถสอบถามอันตรายิกกรรมได้ และถ้าหญิงผู้ขอบวชไม่ขวยอายที่จะตอบคำถามย่อมผ่านกระบวนการสอบถามอันตรายิกกรรมและเข้าสู่กระบวนการบวชในขั้นต่อไปได้ (อันตรายิกกรรม : ภิกษุณีขันธกะ หน้า 346 พระไตรปิฎกเล่ม 7 หน้า 345 – 347)

¹ เรื่องอันตรายิกกรรมของภิกษุณีสมัยนั้นภิกษุณีทั้งหลายที่อุปสมบทแล้วปรากฏว่าไม่มีเครื่องบวชเพศบ้าง สักแต่ไม่มีเครื่องบวชเพศบ้าง ไม่มีประจำเดือนไม่ขาดบ้าง ใช้ผ้าซับสวมอวัยวะเป็นจนไทย ซิมบ้าง มีคือยบ้าง เป็นอันเคารพถ้อยบ้าง มีลักษณะคล้อย หมาย มีทวารหนักทวารเบาติดกันบ้าง มีดวงเพศ (อุกโคพยัญชนก) บ้าง ฯลฯ

2.2.5 ทูตอุปสัมปทา พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้มีการบวชโดยผ่านทูต เนื่องจากมีหญิงนางหนึ่งชื่อ**อัตตทกาสิ** ได้ขออุปสมบทจากภิกษุณีสงฆ์เรียบร้อยแล้ว และต้องเดินทางไปขออุปสมบทจากภิกษุสงฆ์ในอีกหมู่บ้านหนึ่ง ระหว่างทางได้ทราบว่า มีผู้ปองร้ายดักจับกุมตัวนาง พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุณีสงฆ์ส่งทูตไปขอรับอุปสมบทจากภิกษุสงฆ์ โดยแจ้งชื่อและรายละเอียดของภิกษุณี ที่ได้รับการบวชให้เหล่าภิกษุสงฆ์ทราบ เมื่อภิกษุสงฆ์กล่าวรับ วิธีนี้ก็ถือว่าเป็นการบวชโดยสมบูรณ์ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 7 หน้า 359 – 360)

รูปแบบการบวชในวิธีในข้อ 2.2.1 , 2.2.3 และ 2.2.5 นั้นไม่มีแล้ว ส่วนอีก 2 ข้อ เป็นรูปแบบที่ถือปฏิบัติในปัจจุบันคือข้อ 2.2.2 การบวชโดยสงฆ์ฝ่ายเดียว มีในประเทศจีนบางวัด และข้อ 2.2.4 การบวชโดยสงฆ์สองฝ่าย มีในประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวันและศรีลังกา

หรือเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้อกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และบางข้อก็เพื่อความปลอดภัยของภิกษุณี

บทบัญญัติของภิกษุณี ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1. อสาธารณบัญญัติ⁵ หรือ เอกโตบัญญัติมี 130

สิกขาบท ภิกษุสงฆ์ไม่ต้องรักษา

2. สาธารณบัญญัติ⁶ หรือ อุทโตบัญญัติ สำหรับ

ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์พึงรักษามี 181 สิกขาบท

สิกขาบทของภิกษุณีและภิกษุแบ่งตามหมวดพระวินัย มีดังนี้

หมวดพระวินัย	ภิกษุณีรักษาสิกขาบท	ภิกษุรักษาสิกขาบท
1. ปาราชิก	8	4
2. สังฆาทิเสส	17	13 เพิ่มหมวด (อนิยต 2 ข้อ)
3. นิสสัคคียปาจิตตีย์	30	30
4. ปาจิตตีย์	166	92
5. ปาฏิเทสนิยะ	8	4
6. เสดขียวัตร	75	75
7. อธิกรณสมณะ	7	7
รวม	311	227

⁵ อสาธารณบัญญัติ ได้แก่ บทบัญญัติที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปรารภภิกษุณีสงฆ์บัญญัติไว้ ซึ่งภิกษุสงฆ์ไม่ต้องรักษาจำนวน 46 สิกขาบท และที่ทรงปรารภภิกษุณีสงฆ์บัญญัติไว้เฉพาะสำหรับภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเดียว จำนวน 130 สิกขาบท ตามที่แสดงไว้ในพระวินัยปิฎก ภิกษุณีวินิจฉัย เล่ม 3

⁶ สาธารณบัญญัติ ได้แก่ บทบัญญัติที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงปรารภภิกษุสงฆ์บัญญัติไว้ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พึงรักษาด้วย จำนวน 174 สิกขาบท ดังที่ แสดงไว้ในพระวินัยปิฎก มหาวีถังค

จากการเปรียบเทียบพระปาติโมกข์ของพระภิกษุณีสงฆ์ พบว่าถ้านับโดยหมวดแล้วภิกษุสงฆ์มีวินัยที่ต้องรักษา 8 หมวด ในขณะที่ภิกษุณีสงฆ์มีเพียง 7 หมวด หมวดที่เพิ่มขึ้นมาคือ หมวดอนิยตนั้น มี 2 ข้อ คือ ห้ามมิให้ภิกษุสงฆ์อยู่ในที่ลับตา กับมาตุคามและนั่งในที่ลับหูกับมาตุคามสองต่อสอง ผู้ที่เสนอให้เพิ่มสิกขาบทนี้เป็นหญิง ได้แก่ นางวิสาขา พระพุทธองค์ทรงกำหนดสิกขาบทตามที่นางเสนอเพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติที่เหมาะสมของภิกษุสงฆ์ (แม่ชีกฤษณา รัชญาโณม 2544 : 127)

ในหมวดปาราชิก ซึ่งเป็นหมวดที่จัดว่าเป็นอาบัติที่สุด ภิกษุหรือภิกษุณีใดละเมิดสิกขาบทในหมวดนี้ แม้ข้อใดข้อหนึ่งถือว่าขาดจากความเป็นภิกษุหรือภิกษุณีทันทีที่กระทำความผิด สำหรับของภิกษุ มี 4 ข้อ ภิกษุณี มี 8 ข้อ สิกขาบทที่เพิ่มขึ้นมาของภิกษุณีนั้น มีความคล้ายคลึงกับพระภิกษุ แต่ของพระภิกษุกลับถูกจัดอยู่ในหมวดถัดไป คือ สังฆทิสเสส ซึ่งมีโทษปรับอาบัติน้อยกว่าทำให้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า การจัดหมวดหมู่ของสิกขาบทนั้นทำขึ้นสมัยหลัง และอาจกระทำโดยพระภิกษุสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว

ในหมวดปาฏิเทสนียะ ของพระภิกษุณีมีสิกขาบท 8 ข้อ พระภิกษุก็มีสิกขาบทนี้เหมือนกันในเนื้อหา แต่ถูกจัด

อยู่ในหมวดปาจิตติย์ และนับรวมเป็นข้อเดียว เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้จำนวนสิกขาบทของภิกษุณีมีมากกว่าพระภิกษุอีกประการหนึ่ง ในหมวดปาจิตติย์ ซึ่งเป็นหมวดที่พระภิกษุณีถือสิกขาบท ถึง 166 ข้อ ในขณะที่พระภิกษุมีเพียง 92 ข้อ เป็นสิกขาบทร่วมกันคือ ถีอปฏิบัติร่วมกันทั้งสองฝ่าย 70 ข้อ เฉพาะภิกษุ 22 ข้อ เฉพาะภิกษุณี 76 ข้อ ในจำนวนสิกขาบทของภิกษุณี มีจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์การบรรพชาอุปสมบท ซึ่งของพระภิกษุก็ต้องถือปฏิบัติแต่ไม่ได้นับรวมอยู่ในปาติโมกข์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ดูเหมือนว่าจำนวนสิกขาบทที่ภิกษุณีสงฆ์ต้องรักษามีมากกว่าพระภิกษุสงฆ์

การบัญญัติพระวินัย พระพุทธองค์ไม่ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า ทรงบัญญัติเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น เมื่อบัญญัติแล้วจะไม่ทรงยกเลิก แต่จะบัญญัติเพิ่มเติมเข้าไปให้รัดกุม และชัดเจนมากขึ้น ข้อความที่ทรงบัญญัติไว้ครั้งแรกเรียก **มูลบัญญัติ** ที่บัญญัติเพิ่มเติมภายหลังเรียก **อนุมูลบัญญัติ** รวมมูลบัญญัติและอนุมูลบัญญัติเข้าด้วยกัน เรียก **สิกขาบท** (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2517 : 9 – 10)⁷

LIRT

ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบจำนวนสิกขาบทของภิกษุณีกับของภิกษุแล้ว จะเห็นได้ว่าสิกขาบทของภิกษุณีมากกว่าภิกษุถึง 84 สิกขาบท ซึ่งแสดงให้เห็นความจำเป็นบางอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ สิกขาบท สำหรับบรรพชิตทั้ง 2 ฝ่ายนี้ด้วยเหตุผล ดังนี้

1) เพื่อความบริสุทธิ์สะอาดในบรรพชิตบริษัท ทั้งนี้เพราะในบรรดาพุทธสาวกทั้งที่เป็นฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ ฝ่ายแรกจะมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นองค์ประกอบที่ใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า เป็นตัวกลางที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระองค์ไปสู่มหาชนโดยตรง จึงเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในการประกาศศาสนาพุทธ ศาสนาจะเจริญหรือเสื่อมขึ้นอยู่กับบริษัทนี้เป็นส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าทรงตระหนักถึงความจริงข้อนี้ จึงทรงมีนโยบายสร้างความบริสุทธิ์สะอาดมากที่สุดให้เกิดมีขึ้นในวงการบรรพชิตสาวก เพื่อเป็นการปลูกฝังศรัทธา และความเลื่อมใสในหมู่มหาชนให้หันมายอมรับนับถืออุดมการณ์ทางพุทธศาสนา โดยการทำให้ผู้ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส และทำให้ผู้ที่เลื่อมใสอยู่แล้ว มีความเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดภิกษุณีขึ้นในพุทธศาสนายิ่งทำให้พระองค์ทรงระมัดระวังมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อสตรีได้อุปสมบทใน

พระธรรมวินัยจึงทรงออกระเบียบข้อบังคับอย่างละเอียดเพื่อ
 กำชับควบคุมให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม โดยกำหนดโทษหนักเบา
 ตามความเหมาะสมกับความผิด

2) เพื่อสวัสดิภาพของภิกษุณีเอง เนื่องจากความ
 ต่างกันโดยธรรมชาติระหว่างสตรีกับบุรุษเพศ จึงเป็นเหตุผล
 อีกประการหนึ่งที่ทำให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท
 สำหรับภิกษุณีไว้มากกว่าภิกษุ เพื่อความปลอดภัยแก่ภิกษุณี
 เอง ทั้งนี้เพราะสตรีเป็นเพศที่มีภัยอันตรายจากสังคมอยู่
 รอบด้านและไม่อาจที่จะช่วยเหลือตนเองได้เมื่อเกิดภัย เพราะ
 เคยมีตัวอย่างอยู่เสมอที่ภิกษุณีถูกข่มขืนรังแก เช่น ในครั้งที่
 ภิกษุณี 2 รูป เดินทางจากเมืองสาเกตเพื่อจะไปยังพระนคร
 สาวตตี เมื่อถึงแม่น้ำแห่งหนึ่งไม่อาจข้ามไปได้เพราะน้ำลึก
 จึงขอร้องให้คนช่วยพายเรือข้ามฟาก เขาตอบว่าไม่อาจจะพา
 ข้ามฟากไปได้ในเรือลำเดียวกัน 2 รูป จึงใช้เรือ 2 ลำ
 บุรุษคนแรกเมื่อพายเรือไปถึงฝั่งแล้วได้ใช้กำลังข่มขืนภิกษุณี
 รูปนั้น ฝ่ายบุรุษอีกคนหนึ่งก็ได้ทำการข่มขืนภิกษุณีอีกรูป
 หนึ่งทางฝั่งนี้แล้วจึงพายเรือไปส่ง เมื่อข้ามฝั่งได้แล้วภิกษุณี
 ทั้งสองจึงบอกเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนให้กันฟัง และเมื่อถึง
 เมืองสาวตตีจึงเล่าเรื่องให้ภิกษุฟัง ภิกษุนำความนั้นกราบทูล
 พระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์จึงมีพุทธบัญญัติห้าม

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ภิกษุณีเที่ยวไปตามลำพังผู้เดียวหรือข้ามแม่น้ำตามลำพัง ส่วนอันตรายในทำนองเดียวกันนี้ไม่เกิดกับภิกษุ เพราะฉะนั้นสิกขาบทประเภทนี้จึงไม่ทรงบัญญัติไว้สำหรับภิกษุ

3) **สภาวะและการเป็นอยู่ของภิกษุณี** ภิกษุณีเป็นบรรพชิตซึ่งอยู่ในสภาพของผู้ไม่มีเรือน ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย การอาศัยบุคคลอื่น ทั้งนี้เพราะบรรพชิตในพุทธศาสนาไม่มีการประกอบอาชีพใด ๆ เพื่อเป็นการเลี้ยงชีพอย่างฆราวาสวิสัย การบริโภคเป็นไปเพื่อยังอัตภาพให้ดำรงอยู่ได้ เพื่อการปฏิบัติธรรมบำเพ็ญเพียรตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นจึงมีสภาพผิดแปลกแตกต่างจากผู้ครองเรือนทั้งหลาย สำหรับที่อยู่อาศัยของภิกษุณีนั้นในระยะเริ่มแรกอยู่ในลักษณะต่างคนต่างอยู่โดยกระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไป ส่วนมากอยู่ตามป่าที่สงบเงียบ ห่างไกลจากชุมชนเพื่อความเหมาะสมในการเจริญสมณธรรมเช่นเดียวกับภิกษุ เพราะฉะนั้นจึงเป็นอันตรายสำหรับภิกษุณีมาก เนื่องจากถูกทำร้ายรังแก เมื่อเกิดเรื่องขึ้นพวกภิกษุณีจึงเล่าเรื่องให้ภิกษุฟัง ภิกษุจึงกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระองค์จึงตรัสว่าภิกษุณีไม่ควรจะอยู่ตามป่า ในเวลาต่อมาเกิดเรื่องทำนองเดียวกันนี้แก่พระอุบลวัณณาภิกษุณี คือ

ครั้งหนึ่งนางได้เข้าไปสู่ป่าอันธวันเพื่อแสวงหาความวิเวกในการปฏิบัติธรรม เข้าวันหนึ่งเข้าสู่นครสาวตติเพื่อบิณฑบาต นันทมานพผู้เป็นญาติซึ่งมีความรักใคร่ในตัวเธอตั้งแต่ครั้งที่ยังเป็นพรവാส แม้นางจะอุปสมบทเป็นภิกษุณีแล้ว นันทมานพก็ยังไม่ละความพยายาม และได้เฝ้าติดตามนาง อยู่เสมอจนประสบโอกาสเหมาะสมในวันนั้น จึงเข้าไปแอบ ชุ่มอยู่ภายในกระท่อมที่พักของนาง เมื่ออุบลวันฉกษุณี กลับจากบิณฑบาตเข้าไปในกระท่อม นันทมานพจึงใช้กำลัง ล้วงเกิน ต่อมาความทราบถึงพระพุทธเจ้า ทรงสอบถาม จนได้ความจริงแล้ว จึงทรงตระหนักถึงภัยอันตรายของ ภิกษุณี วันหนึ่งได้ตรัสปรารภกับพระเจ้าปเสนทิโกศลให้ สร้างที่อยู่อาศัยของภิกษุณีให้เป็นหลักแหล่งแน่นอนในที่ใกล้ กับชุมชน และทรงมีพุทธบัญญัติห้ามภิกษุณีอยู่ป่าตั้งแต่นั้นมา (พระไตรปิฎก 2539 : เล่ม 7 หน้า 360)

2.4 บทบาทและความสำคัญของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา นั้น พอจะกล่าวโดยสังเขป ดังนี้

1.บทบาทในการเผยแผ่พระธรรม ภิกษุณีชวนชาย
ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมตลอดจนมีบทบาทในการ
เผยแผ่ธรรมสูงมาก ภิกษุณีมีโอกาสดำศึกษาและแสดงธรรม
เช่นเดียวกับภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีบางรูปมีลูกศิษย์เป็นอำมาตย์

เสนาบดี ชนชั้นสูงและประชาชนทั่วไป ในพระเถรีคาถา กล่าวถึงกรณีภิกษุณีรูปหนึ่งสั่งสอนภิกษุจนบรรลุนิพพาน ในพระไตรปิฎกก็ปรากฏหลักฐานที่สนับสนุนความข้อนี้ เช่นกัน เช่นบทบาทของพระสารีบุตรเถระเมื่อเปรียบเทียบกับ พระนางเขมาเถรี ซึ่งทั้งคู่เป็นอัครสาวกและอัครสาวิกฝ่าย ปัญญา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรง พระชนม์อยู่นั้น พระเถระผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียง เช่น สารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ เคยเทศน์โปรดผู้มีอำนาจ การเมือง เช่น พระเจ้าปเสนทิโกศลเลย แต่พระไตรปิฎก ระบุถึงพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ว่าได้เข้าไปฟังธรรมจาก ภิกษุณี 2 รูป คือพระนางเขมาภิกษุณีและอุตลันนทาภิกษุณี ภิกษุณีได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีความสามารถทัดเทียมกับพระ ภิกษุสงฆ์ในฐานะของผู้สืบทอด และเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เมตตานนโท ภิกษุ 2545 หน้า 178 - 194)

2.บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดน อื่น เช่น พระนางสังฆมิตตาเถรี พระธิดาของพระเจ้าอโศก มหาราชได้เดินทางไปบวชให้พระนางอนุพาเทวีและสตรี อื่น ๆ ที่ลังกา

3.บทบาทในเรื่อง พระธรรมวินัย ได้แก่ พระปฎาจารเถรี ดำรงอริยธรรมอันสูงสุด สำเร็จเป็น

พระอรหันต์ พระพุทธองค์ได้สรรเสริญ และยกย่องว่าเป็นผู้มีความแตกฉานในพระวินัย และทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอตทัคคะ ด้านพระธรรมวินัย ในส่วนของเถรีคาถาได้บันทึกถึงความสำเร็จของภิกษุณี ที่มีความรู้ความสามารถ ไม่ต่ำกว่า 73 รูป (แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม 2545 : 34 - 78 หน้า 34 , 78 เมตุดานนุโท ภิกขุ 2545 163 - 185)

4. บทบาทในเรื่องสังคมสงเคราะห์ หลักฐานในเถรีคาถานั้นได้กล่าวถึงบทบาทของภิกษุณี ที่มีความสามัคคีอยู่รวมกลุ่มเป็นหมู่คณะอย่างใกล้ชิด ขวนขวายในกิจกรรมการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ระหว่างพระเถรีผู้ใหญ่กับภิกษุณีผู้น้อย อยู่ในลักษณะของแม่กับลูกนับถือกันอย่างใกล้ชิดเหมือนญาติสนิท (แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม พ.ศ. 2545 หน้า 115 เมตุดานนุโท ภิกขุ หน้า 163 - 170)

บทที่ 3

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนอื่น และมายังประเทศไทย

3.1 การสืบเชื้อสายของภิกษุณีสงฆ์

สถาบันภิกษุณีเจริญควบคู่กับสถาบันภิกษุสงฆ์ และทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเรื่อยมา พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับและเจริญสูงสุดในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช⁸ ขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 248 พระองค์ทรงเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจนได้ประกาศตนเป็นองค์อุปถัมภ์ในการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 โดยมีพระโมคคัลลาบุตรเป็นผู้นำในการทำสังคายนา พระเจ้าอโศกได้ทรงสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ โดยแบ่งสาย

⁸ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นศาสนูปถัมภ์ก่ได้จัดส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนา 9 สายด้วยกัน ในสายที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย และการบวชภิกษุณีนั้นมี 2 สาย คือ สาย 8 นำโดยพระโสภณเถระกับพระอุตรเถระ พร้อมด้วยคณะไปประกาศพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ ได้แก่ ดินแดนแถบประเทศพม่า ไทยมาเลเซีย อินโดนีเซีย หลักฐานที่ปรากฏในปัจจุบันในประเทศไทย คือ องค์พระปฐมเจดีย์ที่จังหวัดนครปฐม และสายที่ 9 นำโดย พระมหินทเถระ โอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช และได้ขอทูลเชิญพระนางสิมมิตดา เจริพระธิดาของพระเจ้าอโศกเดินทางไปที่ลังกาเพื่ออุปสมบทพระนางอนุฬาเป็นภิกษุณี สมณทูตสายที่ 9 นี้มีผลงานอันทรงคุณประโยชน์มาแต่ก่อนพระพุทธศาสนาถึงปัจจุบัน

การเผยแผ่ออกเป็น 9 สาย สายที่ 8 นำโดย พระโสณะ และพระอุตระ มายังสุวรรณภูมิ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกไปยังต่างแดนนั้น สายที่เกี่ยวข้องกับการบวชภิกษุณีนั้นเป็นสายที่นำโดยพระมหินทร์เถระ ซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้าอโศก ได้เดินทางไปยังลังกา ต่อมาพระนางอนุพาพระชายาในพระอนุชาของพระเจ้าเทวานัมปิยะตีสสะแห่งลังกา ทรงบังเกิดความเลื่อมใสพระพุทธศาสนา และคำริที่จะออกบวช พระมหินทร์เถระจึงทรงแนะนำให้พระเจ้าเทวานัมปิยะตีสสะ ส่งราชทูตถึงพระเจ้าอโศกมหาราช ขอทูลเชิญพระนาง สังฆมิตตาเถรีพระธิดาของพระเจ้าอโศกได้บวชเป็นภิกษุณีอยู่แล้ว เดินทางจากชมพูทวีปไปยังลังกา หลักฐานในการต้อนรับพระนางสังฆมิตตาเถรีของพระเจ้าเทวานัมปิยะตีสสะนี้จิตรกรได้บันทึกเหตุการณ์ไว้ที่ผนังวัดกัลยาณี ในเมืองโคลอมโบยังมีปรากฏจนทุกวันนี้ พระนางสังฆมิตตาเถรีได้รับศรัทธา และการยอมรับจากชาวศรีลังกามาก ปัจจุบันศรีลังกามีพิธีทางศาสนาเพื่อระลึกถึงพระนางสังฆมิตตาเถรีทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 1 คัมภีร์ที่ปวงศได้บันทึกขานามภิกษุณีที่ติดตามมาในคณะของพระนางสังฆมิตตาเถรีหลายองค์ ในการเสด็จมถลังกานี้พระนางได้ประกอบพิธี

อุปสมบทกรรมแก่พระนางอนุพาเทวี พร้อมด้วยสตรีอื่นอีก 1,000 คน จึงนับได้ว่าพระนางสังฆมิตตาเถรีเป็นผู้นำในการสืบสายภิกษุณีสงฆ์ในต่างประเทศที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ ได้ทราบว่าในปี พ.ศ. 976 คณะภิกษุณีสงฆ์จากศรีลังกานำโดยภิกษุณีเทวสร ได้เดินทางไปประเทศจีนโดยทางเรือ เพื่อไปให้การอุปสมบทแก่สตรีชาวจีนจำนวนถึง 300 นาง ที่วัดป่าใต้ เมืองนานกิง ต่อมาภิกษุณีสงฆ์ในประเทศจีนได้เผยแผ่ไปยังประเทศใกล้เคียง ได้แก่ เกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮองกง เวียดนาม และสิงคโปร์ ดังปรากฏในปัจจุบัน

พุทธศาสนาในศรีลังกาได้เจริญรุ่งเรืองจนกระทั่งปี พ.ศ. 1560 ประเทศลังกาได้ถูกกษัตริย์ฮินดูจากอินเดียรุกราน และพุทธศาสนาได้ถูกข่มขี่ ภิกษุ ภิกษุณี ต้องหนีไปหลบซ่อนในป่าและกษัตริย์ฮินดูได้ยึดครองศรีลังกาเป็นเวลากว่า 50 ปี ต่อมาเมื่อกษัตริย์ศรีลังกาสามารถขับไล่กษัตริย์ฮินดูออกไปได้สำเร็จจึงได้ฟื้นฟูพุทธศาสนาขึ้น ได้ส่งราชทูตมาขอสืบพระพุทธรูปจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ไทยและพม่า โดยสายที่ไปจากประเทศไทยได้กลายเป็นที่มาของภิกษุสงฆ์สายสยามนิกายมาจนถึงปัจจุบัน (ธัมมันทา สามเถรี, 2544 :

3.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยและการ บวชภิกษุณี

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชมาสู่แผ่นดินสุวรรณภูมินั้น พระราชสุวรรณเมธี⁹ ได้กล่าวไว้ว่ามีพระภิกษุสงฆ์ 5 รูป สามเณร อุบาสก อุบาสิกา พรหมณ์ คณะอำมาตย์ อตุลยา ท่านผู้หญิงอตุลยากับประชาชนพุทธบริษัทรวม 38 คน และตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์สมณฑปาสาทิกาย¹⁰ กล่าวถึง พระโสณะได้เทศน์ให้แก่ ชาวสุวรรณภูมิ กุลบุตร 3,300 คน ได้บวชเป็นภิกษุและกุลธิดา 1,500 คน ได้บวชเป็นภิกษุณี ซึ่งแสดงว่าภิกษุณีได้เกิดขึ้นแล้วในแผ่นดินสุวรรณภูมิ (พระไตรปิฎก เล่ม 7 หน้า 58 – 59)

พระพุทธศาสนาเผยแผ่จากลังกาเข้าสู่แผ่นดินสุวรรณภูมิทางตอนใต้ของไทย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าจันทระกษัตริย์เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และมีการส่งคณะผู้แทนไปลังกาเพื่อนิมนต์พระภิกษุ 3 รูปมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึงกวางศตั้งแต่พุทธศตวรรษที่

⁹ พระราชสุวรรณเมธี เจ้าอาวาสพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร "แผ่นดินทอง นครปฐมแดนเกิดพระพุทธศาสนา" หน้า 67

¹⁰ คัมภีร์สมณฑปาสาทิกาย นามวินัยปิฎกฐกถาย หน้า 62 - 63

17 ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะขยายไปสู่อาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ต่อมาลังกาได้เกิดวิกฤติเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาขาดเชื้อสายการสืบทอด ลังกาได้ส่งราชทูตมาขอสืบพระพุทธศาสนาจากประเทศไทยในสมัยพระเจ้าบรมโกศพระองค์ทรงโปรดให้คณะสงฆ์ไทย 25 รูปเดินทางไปลังกานำโดยพระอุบาลีมหาเถระ พระพุทธศาสนาที่ลังกาในครั้งนี่เรียกว่า สยามวงศ์ ซึ่งเป็น นิกายเถรวาท ทำให้ลังกาและไทยนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน

นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงยุครัตนโกสินทร์ ประเทศไทยต้องเผชิญศึกสงครามทั้งจากศึกภายนอกและศึกภายในที่คนไทยต้องรบราฆ่าฟันกันเองเพื่อแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ บ้านเมืองจึงอยู่ในภาวะที่ไม่เอื้อต่อการที่ชาวพุทธในสมัยนั้นจะศึกษาเล่าเรียนธรรมะอย่างจริงจัง นอกจากนั้นในสมัยอยุธยา รัชสมัยของพระบรมราชาที่ 2 (พ.ศ. 1967 - 1991) กษัตริย์ไทยได้ยึดอาณาจักรเขมรได้สำเร็จบรรดาโหราจารย์ และพราหมณาจารย์จากราชสำนักเขมรถูกกวาดต้อนมายังกรุงศรีอยุธยา ศาสนาพราหมณ์และคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์จึงมีบทบาทอย่างสูงต่อราชสำนักไทย ส่งผลให้สถานภาพของผู้หญิงต่ำต้อยกว่าชาย

และอยู่ในวาระที่ต่ำสุด อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ส่งผลกระทบต่อสังคมและสตรีไทยโดยตรง กล่าวคือ บทบาทของสตรีถูกจำกัดเฉพาะในครัวเรือน และต้องอยู่ภายใต้การปกครองและดูแลของบุรุษเพศเท่านั้น บทบาทของสตรีในการนับถือพระพุทธศาสนาจึงถูกจำกัดให้อยู่ในฐานะของผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อว่าการสร้างวัดเป็นมหากุศลสูงยิ่ง บรรดาสตรีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงนิยมสร้างและบูรณะวัดกันมาก

ใน พ.ศ. 2470 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีนักต่อสู้ทางการเมืองชื่อนายนรินทร์ ภาษิต¹¹ ได้จัดให้มีการบวชบุตรสาว 2 คน คือ นางสาวสาระ และนางสาวจงดี พร้อมหญิงไทยอีก 6 คน เป็นสามเณรี และให้พำนักอยู่ที่วัดรณารวิวังศ์ ซึ่งเป็นวัดที่นายรินทร์สร้างถวาย หลังจากบวชได้ไม่นานก็ถูกทางการจับสึก สาเหตุหลักมาจากตัวนายรินทร์ซึ่งวิพากษ์ความคิดทั้งทางการเมืองและพระศาสนา แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ทางความคิดต่อทางการอย่างชัดเจนและรุนแรง ด้วยเหตุนี้การเคลื่อนไหวในทุกเรื่องของนายรินทร์จึงถูกเพ่งเล็ง แม้นายรินทร์จะมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาถึงกับ

¹¹ หักคินา จักรกุล ณ อยุธยา : นรินทร์กลิ้ง หรือ นรินทร์กรมย์คนขบถแห่งไท่ก้อ สำนักพิมพ์มติชน พ.ศ. 2536 หน้า

สนับสนุนการบวชสามเณรีด้วยคิดว่าเป็นการทำนุบำรุงและสืบสานพระพุทธศาสนาให้มีพุทธบริษัท 4 ครบสมบูรณ์ การเคลื่อนไหวเรื่องการบวชสามเณรีในครั้งนี้ มีผลสืบเนื่องต่อมาโดย ปี พ.ศ. 2471 ได้มีประกาศของกรมหลวงชินวราลริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชในสมัยนั้น ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรให้การอุปสมบทสตรีเป็นสามเณรสิกขมานาหรือภิกษุณี ซึ่งถือเป็นกฎเหล็กที่ปิดโอกาสของสตรีไทย ในการเข้าสู่ศาสนจักรในฐานะนักบวช หรือภิกษุณี พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ในปี 2471 นั้น ภิกษุสงฆ์ไทยถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และมีผลสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้เมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ พระบัญชาของพระสังฆราช พ.ศ. 2471 ก็ต้องยกเลิกไปโดยปริยาย แต่คณะสงฆ์ไทยยังคงยึดถือประกาศฉบับนี้มาโดยตลอด และยังมีมาอ้างอิงอีกในพระวาระธรรมคติของพระสังฆราชที่ปรามเรื่องการบวชภิกษุณี พ.ศ. 2544

อย่างไรก็ตามสตรีไทย ที่มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนา และต้องการอุทิศตนเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา ก็ยังไม่ลดละความพยายาม ดังปรากฏว่าอีก 30 ปีต่อมา นางวรมัย กบิลสิงห์ ได้ศึกษาปฏิบัติธรรมจน

เกิดความเลื่อมใสต้องการบวชเป็นภิกษุณีได้พยายามแสวงหาหนทางที่จะบวช เมื่อได้ทราบว่าได้วัน ยังมีคณะภิกษุณีสงฆ์อยู่ จึงได้เดินทางไปเพื่อรับการบวชจากสงฆ์สองฝ่ายต่อมา ปี พ.ศ. 2514 ได้กลับมายังประเทศไทยและได้อุทิศที่ดินส่วนตัวสร้างวัดทรงธรรมกัลยาณี ที่จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นที่พำนักและปฏิบัติธรรม หลังจากบวชได้ไม่นานนัก ได้มีเจ้าหน้าที่จากกรมการศาสนาเข้าไปตรวจสอบ เมื่อเสนอเรื่องไปสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคม ที่ประชุมมีมติว่าการบวชนั้น ไม่เป็นการเสื่อมเสียต่อคณะสงฆ์ ปัจจุบันภิกษุณีวรมัย ยังคงครองเพศบรรพชิต และมีอายุกว่า 95 ปีแล้ว

ในปี พ.ศ. 2544 ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ บุตรสาวคนเดียวของภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ ซึ่งอดีตเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย และนักวิชาการด้านปรัชญาศาสนาที่มีชื่อเสียง ได้เดินทางไปยังประเทศศรีลังกาเพื่อรับการบรรพชาเป็นสามเณรี และกลับมาพำนัก ณ วัดทรงธรรมกัลยาณี ที่ภิกษุณีมารดาได้สร้างไว้ ในปีต่อมา (พ.ศ. 2545) ได้มีการบรรพชาสามเณรีวางคณา วนวิชเชนทร์ ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ผู้ที่ให้การบรรพชาคือ คณะภิกษุณีสงฆ์จากประเทศศรีลังกา มีปวัตตินี คือ พระภิกษุณีตัทธิธรรมา โดยมีภิกษุณีสงฆ์

จากอินโดนีเซีย และได้ห้วน รวมทั้งภิกษุสงฆ์จากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นประจักษ์พยาน การบรรพชาครั้งนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจนนำมาสู่การศึกษาของคณะอนุกรรมการด้านสตรี

3.3 การฟื้นฟูการบวชภิกษุณีในระดับสากล

การสืบสายภิกษุณีสงฆ์จากลังกาไปยังประเทศอื่นนั้นมีหลักฐานปรากฏว่า เมื่อปี พ.ศ. 976 คณะภิกษุณีสงฆ์จากลังกานำโดยภิกษุณีเทวสร¹² ได้เดินทางไปประเทศจีนทางเรือเพื่อทำพิธีอุปสมบทแก่ภิกษุณีจำนวน 300 รูป ณ วัดป่าใต้ (หนานหลินชื่อ) เมืองนานกิง ดังนั้นจึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ภิกษุณีสงฆ์ในประเทศจีนนั้นได้รับการอุปสมบทโดยสายคณะภิกษุณีสงฆ์จากลังกา และการอุปสมบทนั้นถูกต้องตามแบบแผนของนิกายเถรวาททุกประการ พระวินัยที่ภิกษุณีรักษานั้น เป็นพระวินัยของนิกายธรรมคูปด์ ซึ่งเป็นนิกายย่อยของเถรวาทมีศีล 348 ข้อ ซึ่งมีการปฏิบัติตรงกันกับฝ่ายเถรวาทแทบทุกข้อ ต่อมาภิกษุณีสงฆ์ในประเทศจีนได้เผยแผ่ไปยังประเทศใกล้เคียง ได้แก่ เกาหลี ได้ห้วน ฮองกง

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

¹²

E. Comze ed. *Buddist Texts Through The Ages*, Happer Torch Books, 1964 P.293

เวียคนาม และสิงคโปร์ ดังปรากฏในปัจจุบัน (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)

ความเคลื่อนไหวของการบวชภิกษุณีในสมัยปัจจุบัน เกิดจากความร่วมมือของชาวพุทธทั่วโลก โดยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2446 สตรีศรีลังกาชื่อนางสาวแคทเธอริน เดอ อัลวิต คุณดิลเก ซึ่งเคยมั่นถือคริสต์ศาสนาได้เกิดความเลื่อมใสใน พระพุทธศาสนาและมีความประสงค์ที่จะบวช จึงได้เดินทางไปยังประเทศพม่าและได้บวชเป็นทศศีลมาตา หรือแม่ชีผู้ถือศีล 10 ได้รับฉายาว่า สุธรรมจารี นับเป็นสตรีชาวศรีลังกา คนแรกที่ริเริ่มการบวชเป็นทศศีลมาตาขึ้น ต่อมาสตรีชาวศรีลังกาได้เกิดศรัทธาบวชเป็นทศศีลมาตาเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่การบวชเป็นภิกษุณี โดยได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากรัฐบาล (ฉัมนันทาสามณเฑรี 2544 : 8 – 9)

ปัจจุบันมีการบวชภิกษุณีอย่างแพร่หลายในนานาประเทศ องค์กรหลักซึ่งได้รับการยอมรับ ได้แก่

1. วัดโพทวาราม¹³ นำโดย พระอาจารย์ ชิงหยุน มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเกาชุง ทางตอนใต้ของเกาะ

¹³ วัดโพทวาราม เป็นเจ้าภาพจัดการอุปสมบทนานาชาติให้แก่ภิกษุณีครั้งแรกที่วัดชิวไฮ ในลอสแอนเจลิส พ.ศ. 2531 มีผู้ได้รับการอุปสมบทไป 200 กว่ารูป และได้รับการอุปสมบทนพชาดิกที่พุทธศาสนสถานอีก 149 รูป และล่าสุด พ.ศ. 2543 มีภิกษุณีบวชใหม่อีก 100 กว่ารูป วัดชิวไฮเป็นวัดสาขาของโพทวาราม มีภิกษุณีซึ่งเป็น

ได้หวั่น ซึ่งมีเครือข่ายชาวพุทธทั่วโลก วัดโศภนารามมีสมาชิกเป็นภิกษุณีกว่า 700 รูป และมีภิกษุเพียง 300 รูปเท่านั้น (สัมมนันทา สามเณรี 2544 : 28 – 29)

2. สมาคมสตรีชาวพุทธนานาชาติ “ศากยธิดา”
เกิดขึ้นจากการประชุมนานาชาติ ครั้งแรกเรื่อง “นักบวชสตรี” เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2530 ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย หลังการประชุมได้เกิดการจัดตั้งสมาคมสตรีชาวพุทธนานาชาติขึ้น สมาคมนี้จดทะเบียนในสหรัฐอเมริกา และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ดร. ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมที่ประเทศไทย มีภิกษุณีต่างชาติเข้าร่วมประชุม 240 คน จาก 26 ประเทศ ดร. ฉัตรสุมาลย์ ได้รับเลือกเป็นประธาน “ศากยธิดา” ติดต่อกันถึง 2 สมัย (พ.ศ. 2534 – 2538) (สัมมนันทา สามเณรี 2544 : 29 – 31)

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2536 วันชนี เดอ ซิลวา ชาวศรีลังกาได้รับแรงบันดาลใจจากการเข้าร่วมประชุมศากยธิดาที่ประเทศไทย นางจึงได้จัดการประชุมขึ้นที่ศรีลังกามีผู้เข้าร่วมงานถึง 300 คน

LIRIT

การประชุมศากยธิดาจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศต่าง ๆ เช่น ที่เมือง ลาดัค ประเทศอินเดีย (พ.ศ. 2538) ที่ประเทศกัมพูชา (พ.ศ. 2540) ที่ประเทศเนปาล (พ.ศ. 2543) ไต้หวัน (พ.ศ.2545) และที่จะมีขึ้น พ.ศ.2547 ที่เกาหลี

3.เครือข่ายพุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสังคมนานาชาติ

เป็นองค์กรเอกชนในประเทศไทย มีเครือข่ายงานติดต่อกับต่างประเทศในส่วนของงานด้านสตรีองค์กรนี้ได้จัดการสัมมนานานาชาติเพื่อการศึกษา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่ภิกษุณีและแม่ชีจากประเทศไทยและเทศีลมาตาจากศรีลังกา

การฟื้นฟูการบวชภิกษุณี ได้รับความร่วมมือจากชาวพุทธและองค์กรพุทธศาสนาในระดับสากล มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูและสืบทอดการบวชภิกษุณี ซึ่งพอจะสรุปความเคลื่อนไหวครั้งสำคัญ ได้ดังนี้

การบวชครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2531 ได้มีเทศีลมาตาชาวศรีลังกาลุ่มหนึ่งเดินทางไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อบวชเป็นภิกษุณีสงฆ์จากคณะสงฆ์ชาวจีน ไต้หวัน ที่วัดซีไหล ลอสแอนเจลิส การบวชในครั้งนี้มีผู้บวชเป็นภิกษุณีกว่า 100 รูป มีสตรีไทยเข้าร่วมอุปสมบทเป็นภิกษุณีด้วย

2 รูป คือ ภิกษุณีพัชรี และภิกษุณีละออ การบวชครั้งนี้้นำโดย หลวงพ่อชินหุยน แห่งวัดโพทวาราม

การบวชครั้งที่ 2 พ.ศ. 2539 ทศศีลมาตาชาวศรีลังกา 10 รูป ได้รับการบวชเป็นภิกษุณี จากภิกษุสงฆ์ชาวเกาหลี¹⁴ ที่เมืองสารนาถ ประเทศอินเดีย

การบวชครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2541 เจ้าภาพทศศีลมาตาชาวศรีลังกา 20 รูป ได้รับการบวชเป็นภิกษุณีสงฆ์จาก คณะสงฆ์นานาชาติ ณ ตำบลพุทธคยา ประเทศอินเดีย และในปีเดียวกันนี้ คณะสงฆ์สองฝ่ายของศรีลังกานิกาย สขามวงศ์คือ ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ได้ริเริ่มการบวชให้แก่ สตรีชาวศรีลังกา โดยจัดพิธีบวช 2 ครั้ง หรือที่เรียกว่า บวชโดยสงฆ์ 2 ฝ่าย ข้อมูลล่าสุดเดือนมกราคม 2546 พบว่า ที่ประเทศศรีลังกามีภิกษุณีสงฆ์รวมแล้วกว่า 400 รูป

การบวชครั้งที่ 4 พ.ศ. 2541 เป็นการบวชภิกษุณี เป็นครั้งแรกในศรีลังกา โดยภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ของ ศรีลังกา พระมหาเถระที่เป็นประธานจัดการบวช คือ

¹⁴ การบวชภิกษุณีในประเทศเกาหลีเป็นการบวชโดยสงฆ์ 2 ฝ่าย ประกอบด้วยภิกษุสงฆ์ 10 รูป ภิกษุณีสงฆ์ 10 รูป และสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่าย ต้องผ่านการบวชมาแล้ว 10 พรรษาเท่านั้น โดยสงฆ์ 2 ฝ่ายประเทศเกาหลีเป็นประเทศเดียวที่สายการบวชภิกษุณีไม่แยกแยะสายการบวช 5 และยึดถือใน Korean Buddhism Published by Korean Buddhist Chogye order. May 1996 P.33

ท่านสุมังคละมหาเถระเป็นอัสสิริสยามนิกาย (ธัมมบัณฑิต
สามเณรี 2544 : 13 - 14)

การบวชครั้งที่ 5 พ.ศ. 2543 ที่วัดโพทวาราม
เมืองเกาซุง ประเทศไต้หวัน ในการบวชครั้งนี้มีมหาเถระจาก
ศรีลังกานำโดย ท่านสุมังคละมหาเถระ¹⁵ เป็นอุปัชฌาย์ และมี
พระมหาเถระที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และยอมรับในระดับ
นานาชาติเข้าร่วมหลายองค์ (ธัมมบัณฑิต สามเณรี)

กล่าวโดยสรุป แนวโน้มสถานการณ์ในอนาคตของ
การบวชภิกษุณีน่าจะเป็นหนทางที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงใน
ประเทศไทย เพราะในต่างประเทศต่างก็ให้ความสำคัญและ
ฟื้นฟูกันอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาโดยตลอด

¹⁵ ท่านสุมังคละมหาเถระ ราชเลขาธิบดีธัมมบัณฑิตสามเณรี การสืบสายภิกษุณีสงฆ์ในศรีลังกา พ.ศ. 2544

บทที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

ปัจจุบันในประเทศไทย ยังคงปิดกั้นโอกาสของสตรีไทยในทางพระพุทธศาสนาให้เป็นแต่เพียงผู้อุปถัมภ์หรือสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ไม่ได้รับสิทธิและโอกาสในการบวชเป็นธรรมทายาททางพระพุทธศาสนา ซึ่งคณะอนุกรรมการได้รับฟังความคิดเห็นจากหลายฝ่ายสรุปผลการศึกษาได้ 2 ประเด็นดังนี้

4.1 ปัญหาและอุปสรรคต่อการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

4.2 ข้อโต้แย้งของคณะอนุกรรมการต่อประเด็นข้อขัดข้องของการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

4.1 ปัญหาและอุปสรรคต่อการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

จากการศึกษาและรับฟังความคิดเห็น เรื่องการบวชภิกษุณีสงฆ์ในประเทศไทยสามารถประมวลข้อขัดข้องหรือเหตุผลของฝ่ายที่คัดค้านไม่เห็นด้วยกับการบวชภิกษุณีได้ดังนี้

LIRT

(1) ประเพณีที่เป็นมาตั้งแต่รับพระพุทธศาสนาในไทยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีภิกษุณีสงฆ์มาก่อน การสืบทอดสายของภิกษุณีได้หายสาบสูญไปแล้ว การบวชภิกษุณีต้องบวชโดยสงฆ์ 2 ฝ่าย ซึ่งเรียกว่า อุภโตสงฆ์

(2) พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้รับการทำนุบำรุงจาก 3 พุทธบริษัท คือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา มาโดยตลอด หากพุทธศาสนาจะเสื่อมก็คงเสื่อมตั้งแต่สมัยสุโขทัยไปแล้ว เพราะพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยมานานแล้ว และในประวัติศาสตร์ก็ไม่เคยปรากฏหลักฐานอ้างอิงถึงภิกษุณีสงฆ์เลย

(3) ประกาศสมเด็จพระสังฆราชกรมหลวงชินวราลงกรณ พ.ศ. 2471 ที่ห้ามพระภิกษุไทยไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิตชัดเจนอยู่แล้ว ใครฝ่าฝืนถือว่าเป็นเสี้ยนหนามแก่พระพุทธศาสนา

(4) หากมีการบวชภิกษุณีจะทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดการแตกแยกและจะนำความวุ่นวายมาสู่ประเทศไทย

(5) การเกิดขึ้นของภิกษุณีสงฆ์นั้นไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยดังนั้นควรยอมให้พุทธศาสนาหายสาบสูญไปจากแผ่นดินไทยดีกว่าที่จะให้เกิดการมีภิกษุณีสงฆ์โดยผิดหลักการ

(6) วรรกรรม 8 ประการ ซึ่งกำหนดให้ภิกษุณีต้องจำพรรษาในวัดที่มีภิกษุเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงว่าจะเกิดอบัติ เพราะปัจจุบันเพียงแค่สตรีเข้ามาปฏิบัติธรรมในวัดก็มีข่าวปัญหาความสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมระหว่างภิกษุกับสีกา หากให้สตรีเข้ามาบวชเป็นภิกษุณีซึ่งต้องปฏิบัติกิจสงฆ์ร่วมกันแล้วเกรงจะเกิดเรื่องไม่ดีย่อมจะทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมได้

(7) ผู้คนในสังคมไทยก็ไม่เคยมีใครเรียกร้องถึงภิกษุณีสงฆ์ อยู่ ๆ ก็มีคนกลุ่มเล็ก ๆ ลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิโดยอ้างว่าเป็นไปตามสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรีเป็นคนละเรื่องกับ พระพุทธศาสนาธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตย หากนำมาผสมปนเปกันจะทำให้สังคมแตกแยก กฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นจะมาบังคับใช้ในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้

(8) การให้สตรีเข้ามามีบทบาทในการทำนุบำรุงพุทธศาสนา หรือการประพฤติปฏิบัติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่จำเป็นต้องบวชเป็นภิกษุณี การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องของความอิสระเป็นสิทธิส่วนตัวสามารถจะปฏิบัติได้ในภาวะความเป็นแม่ชี อุบาสิกาหรือภาวะใด ๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องบวชเป็นภิกษุณี หากสตรีตั้งใจจะปฏิบัติธรรมควรพัฒนา

สถาบันแม่ชีขึ้นมาเพราะมีความคล่องตัวมากกว่า และมรรค
ผลนิพพานก็ได้รับเหมือนกัน

(9) ถ้าจะมีภิกษุณีจะต้องขอร่างพระราชบัญญัติขึ้นมา
รับรองการบวชแยกต่างหากออกไปไม่ให้รวมอยู่ในพระราช
บัญญัติคณะสงฆ์ต้องไม่อิงหลักพระธรรมวินัยโดยให้เป็น
ภิกษุณีรูปแบบใหม่ ขั้นตอนการบวชต้องเขียนขึ้นโดย
กฎเกณฑ์ใหม่

จากการสรุปประเด็นข้อขัดข้องของการคัดค้านการ
บวชภิกษุณีในประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุป
ประเด็นข้อขัดข้องที่สำคัญ ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการ
คัดค้านดังกล่าว ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การบวชภิกษุณีขัดต่อพระธรรมวินัย
ประกอบด้วย 3 หัวข้อ ดังนี้

1.1 การบวชเป็นภิกษุณีขัดต่อพระธรรมวินัย

1.2 ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าการบวชภิกษุณีต้อง
ดำเนินโดยสงฆ์สองฝ่ายเท่านั้น

1.3 ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าในการบวชภิกษุณี
จะต้องบวชในสามมหายานเท่านั้น

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมาย มี 2
หัวข้อ ดังนี้

2.1 คำสั่งห้ามบวชภิกษุณีของสมเด็จพระสังฆราช

พ.ศ. 2471

2.2 การลงโทษอาญาฐานแต่งกายเลียนแบบสงฆ์

4.2 ข้อโต้แย้งของคณะอนุกรรมการต่อประเด็น

ข้อขัดข้องของการบวชภิกษุณีในประเทศไทย

จากผลของการศึกษาเรื่อง “การบวชภิกษุณีสงฆ์ในประเทศไทย” ของคณะอนุกรรมการด้านสตรี พบว่ามีข้อมูลและหลักฐานที่สามารถโต้แย้งต่อประเด็นข้อขัดข้องที่คัดค้านการบวชภิกษุณีในประเทศไทย ทั้ง 2 ส่วน ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การบวชภิกษุณีสงฆ์ขัดต่อพระธรรมวินัย

1.1 การคัดค้านต่อการบวชเป็นภิกษุณีขัดต่อพระธรรมวินัย เมื่อได้ศึกษาโดยละเอียดแล้วพบว่า การบวชภิกษุณีไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย แต่อย่างใด

หลักฐานในพระไตรปิฎกปรากฏชัดเจน พบว่าการบวชภิกษุณี ไม่ขัดกับพระธรรมวินัยแต่อย่างใด โดยมีหลักฐาน ดังนี้

: ในภิกษุณี ชันธกะ พระวินัยปิฎก ภาษาไทย เล่ม 7 หน้า 321 บรรทัดที่ 2 และ 3 ฉบับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539 มีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรา

อนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย อุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณีทั้งหลาย”
และ “ภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกษุณีทั้งหลาย”

: ในวินัยบัญญัติของภิกษุณีสงฆ์ในพระปาฏิโมกข์
227 ข้อ ไม่มีข้อใดห้าม ภิกษุสงฆ์อุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณี

: การปฏิบัติตนของภิกษุณีสงฆ์เพื่อให้ถูกต้อง
ตามพุทธบัญญัตินั้น มีปรากฏชัดเจนในนวโกวาทวินัยบัญญัติ
นิสสัยปาจิตตีย์ 30 จีวรวรรค ที่ 1 ข้อที่ 4 และข้อที่ 5
ปาจิตตีย์ 92 สิกขาบท โอวาท วรรคที่ 3 มี 10 สิกขาบท ทั้ง 10
สิกขาบทนี้ไม่มีสิกขาบทใดที่ห้ามภิกษุอุปสมบทสตรีเป็น
ภิกษุณี

: พระไตรปิฎก เล่ม 7 หน้า 346 – 349 (ฉบับเดียว
กันที่ได้อ้างในข้อ 1) กล่าวถึงการให้อุปัชฌาย์ทำหน้าที่
แทนปวัตตินี ดังนั้น การอุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณีนั้น
สามารถทำได้โดยภิกษุสงฆ์

: ในบุคคลห้ามบวชโดยเด็ดขาด 11 ประเภท
และไม่ห้ามโดยเด็ดขาด 10 ประเภท ว่าด้วยบุคคลไม่ควรให้
บรรพชา 32 ประเภท ไม่มีสตรีรวมอยู่ด้วย(เล่ม 3
มหาขันธกะ หน้า 173 – 187)

1.2 ประเด็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าการบวช
ภิกษุณีต้องดำเนินโดยสงฆ์สองฝ่ายเท่านั้น จากการศึกษา

พบว่าพุทธศาสนิกชน หรือแม้แต่ภิกษุสงฆ์ นักบวช นักปฏิบัติธรรม และแม่ชีเข้าใจเรื่องภิกษุณีและการบวชภิกษุณีคลาดเคลื่อน โดยเข้าใจว่าการบวชเป็นภิกษุณีนั้นต้องเป็นสังฆกรรมโดยสงฆ์สองฝ่าย ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไม่ถูกต้อง สิ่งที่ถูกต้องและต้องทำความเข้าใจใหม่ คือ

1.2.1 ข้อคัดค้านจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยต่อการอุปสมบทภิกษุณีนี้ วีระรัตน์¹⁶ ได้ให้ข้อคิดที่น่าสนใจว่า “ผู้ที่เข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องนี้ คงไปติดค้างอยู่กับคำพูดของพระมหินท์เถระ ที่กล่าวว่า “เป็นการไม่ถูกต้องที่อาตมา จะให้การอุปสมบทแก่ภิกษุณี พระบนิษฐาของอาตมา คือ พระนางสังฆมิตตาเถรี อยู่ในประเทศอินเดีย ขอให้ทูลนิมนต์พระนางลงมาเกาะลังกา” หลักฐานในพระไตรปิฎกนั้นไม่มีข้อความใดในพระวินัย ที่ห้ามมิให้พระภิกษุสงฆ์อุปสมบทภิกษุณี แต่การที่พระมหินท์เถระรับสั่งเช่นนั้น คงเป็นเพราะขณะนั้นยังมีภิกษุณีสงฆ์อยู่ และสามารถนิมนต์มาได้

¹⁶

Legislative Institutional Repository of Thailand
D. Amarasing Weeraratne, "Ven. Mapalagama Vipulasara and the Bhikkuni Order" YASODHARA

เพื่อความสะดวกต่อสตรีในการถามอันตรายิกรรม
(ธัมมบัณฑิตยสถาน 2544 : 21 – 27)

1.2.2 การบวชภิกษุณีครั้งแรกในสมัยพุทธกาล
นั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานอนุญาตให้
พระนางมหาปชาบดีโคตมีบวชโดยการรับครุธรรม 8
ประการ ส่วนนางสาภิยานีและนางโกลิยานี ซึ่งเป็นข้าราชการ
บริพาร 500 นางนั้น พระองค์ทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์
บวชให้ ดังปรากฏในภิกษุณีขันธกะ พระวินัยปิฎกภาษาไทย
เล่มที่ 7 หน้า 321 บรรทัดที่ 2 และ 3 ฉบับจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539 มีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลายเรา
อนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทภิกษุณีทั้งหลาย”
และ “ภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกษุณีทั้งหลาย”
พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุบวชภิกษุณีได้ และในสมัย
พระพุทธองค์ พระภิกษุสงฆ์ก็บวชภิกษุณีมาตลอด และ
พระพุทธองค์ได้บัญญัติเพิ่มเติมในภายหลังที่ให้ภิกษุณีเข้ามา
มีบทบาทในการสอบถามอันตรายิกรรม (ท่านมาปะละคาม
วิปุลสาระมหาเถระ)¹⁷ ได้กล่าวถึง เรื่องการบวชภิกษุณี

¹⁷ พระภิกษุชาวศรีลังกา ผู้ดำรงตำแหน่งประธานองค์การพุทธศาสนานานาชาติ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภาษา
ภิกษุณีและเป็นผู้ที่ชาวศรีลังกาให้ความนับถือ ได้สนับสนุนการบวชภิกษุณีหลังจากที่ได้ตรวจสอบพระวินัย

โดยสงฆ์สองฝ่ายนี้ในพระวินัยไม่ได้ระบุไว้ว่าควรจะบวช
 ภิกษุณีอย่างไรในประเทศที่ไม่มีภิกษุณีสงฆ์ เมื่อเป็นเช่นนี้
 ภิกษุสงฆ์จึงสามารถอุปสมบทภิกษุณีได้ตามพุทธานุญาตของ
 พระพุทธองค์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลาย
 อุปสมบทภิกษุณีทั้งหลาย” และ “ภิกษุทั้งหลายพึงให้
 อุปสมบทภิกษุณีทั้งหลาย” และเมื่อตรวจสอบพระวินัยแล้ว
 จะเห็นได้ว่าหากมหาเถระ 10 รูป ขึ้นไป เมื่อเห็นพร้อมกันว่า
 เป็นสิ่งถูกต้องก็เป็นสิ่งที่พึงทำได้ (ธัมมบัณฑิตยสถาน 2544
 : 21 – 27)

1.2.3 การบวชภิกษุณีนั้น เป็นพิธีกรรมครั้งเดียวที่ทำ
 โดยภิกษุสงฆ์ โดยพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุณีสงฆ์
 ชักถามอันตรายิกธรรมกับผู้หญิงที่ต้องการบวชเสียก่อน
 เมื่อพบว่าผู้หญิงที่ต้องการบวชนั้น มีคุณสมบัติครบถ้วนไม่มี
 อุปสรรคแล้ว จึงส่งเข้ามาบวชในคณะภิกษุสงฆ์ การที่ให้
 ภิกษุณีสงฆ์เข้ามาชักถามอันตรายิกธรรมนั้น จึงไม่ใช่
 สังฆกรรมแต่เป็นเพียงขั้นตอนที่เตรียมเข้าสู่สังฆกรรม
 โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นฝ่ายดำเนินการบวชในขั้นสุดท้าย
 ข้อความนี้ปรากฏในปาจิตตีย์ของภิกษุณีสงฆ์ ความเข้าใจที่

ว่าวิธีการบวชภิกษุณีต้องดำเนินการโดยสงฆ์สองฝ่ายเท่านั้น จึงเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและหากให้ภิกษุณีสงฆ์ ทำสังฆกรรมอุปสมบทให้ครั้งหนึ่งแล้วและภิกษุสงฆ์มาทำสังฆกรรมเดียวกันอีกครั้งหนึ่งต้องแสดงว่าสังฆกรรม ครั้งแรกนั้นผิดพลาด ต้องมีการยกเลิกสังฆกรรมแรกก่อนจึงจะสามารถมาทำสังฆกรรมหลังได้ เพราะเป็นการทำสังฆกรรมซ้ำ ความเข้าใจเรื่องการบวชสองครั้ง หรือบวชโดยสงฆ์สองฝ่ายจึงไม่น่าจะถูกต้อง

1.2.4 ในวินัยบัญญัติของภิกษุสงฆ์ในพระปาฏิโมกข์ 227 ข้อ ไม่มีข้อใดห้ามภิกษุสงฆ์อุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณี

1.2.5 การปฏิบัติตนของภิกษุที่เกี่ยวข้องกับภิกษุณี ตามพุทธบัญญัตินั้นมีปรากฏชัดเจนในวินัยบัญญัตินิสสัยปาจิตตีย์ 30 จีวรวรรค ข้อที่ 4 และข้อที่ 5 โกถียวรรค ข้อที่ 7 ปาจิตตีย์ 92 สิกขาบท โอวาท วรรคที่ 3 มี 10 สิกขาบท ปฏิเทศนียะ สิกขาบทที่ 1 และ 2 ทั้ง 15 สิกขาบทนี้ไม่มี สิกขาบทใดห้ามภิกษุอุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณี

1.2.6 พระไตรปิฎกเล่ม 7 หน้า 346 – 349 กล่าวถึงการให้อุปัชฌาย์ทำหน้าที่แทนปวัตตินี ดังนั้น การอุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณีนั้น สามารถทำได้โดยภิกษุสงฆ์

1.3 ประเด็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่าในการบวช ภิกษุณีจะต้องบวชในสายมหายานเท่านั้นจากการศึกษาพบว่า เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ผู้หญิง บวชเป็นพระภิกษุณีได้นั้น พุทธศาสนายังไม่ได้มีการ แบ่งแยกนิกาย นิกายมหายานเกิดขึ้นในสมัยหลังร่วม 500 ปี

ความแตกต่างระหว่างสายเถรวาทและมหายานนั้น เป็นเรื่องของการตีความพระธรรมไม่ใช่อยู่ที่การถือปฏิบัติ ตามพระวินัย แต่การบวชเป็นเรื่องของพระวินัย มหายานก็ถือ วินัยการบวชของเถรวาท ความแตกต่างจึงอยู่ที่การตีความ พระธรรมที่ขึ้นอยู่กับบริบทของภูมิประเทศและแนวคิด ปรัชญาบางประการเท่านั้น แต่เรื่องของการบวชเป็นเรื่อง ของการถือตามพระวินัย การบวชของภิกษุณีสงฆ์จีนใน ทุกวันนี้ก็เป็นการถือตามนิกายธรรมคุปต์ซึ่งเป็นนิกายย่อยไป จากสายเถรวาท

ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณพุทธศตวรรษ ที่ 3 นั้น ปรากฏว่ามีการแบ่งแยกนิกาย ในพระพุทธศาสนา ถึง 32 นิกาย แต่นิกายหลักที่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนนั้นมี 18 นิกาย กล่าวคือ แยกไปจากเถรวาท 12 นิกาย และแยกไป จากมหายาน 6 นิกาย พระวินัยฝ่ายจีนที่ถือปฏิบัตินั้นแยก ออกไปจากเถรวาทนั่นเอง

ความแตกต่างระหว่างเถรวาทและมหายานนั้น กล่าวได้ว่า โดยหลักกว้าง ๆ นั้น มหายานต่างจากเถรวาท ในการอธิบายพระธรรมที่แบบวลลึกซึ้ง และกว้างขวาง โดยการเขียนพระสูตรอธิบายข้อพระธรรมต่างๆ ได้พิสดารมากขึ้น แต่ข้อธรรมะที่มหายานหยิบยกขึ้นมาอธิบายขยายความนั้นล้วนเป็นข้อธรรมะที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาที่เป็นคำสอนดั้งเดิมทั้งสิ้น สายการบวชซึ่งเป็นการสืบสายทางพระวินัย ภิกษุณีสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันล้วนมาจากสายเถรวาททั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนิกายธรรมคูปต์ของจีน หรือ มุลลสรวาสตีวาทของทิเบต

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคด้านกฎหมาย

2.1 คำสั่งห้ามบวชภิกษุณีของสมเด็จพระสังฆราช ฯ

นับตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงประดิษฐานพุทธศาสนาไว้ที่พุทธบริษัท 4 อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา แต่พุทธบริษัทในประเทศไทยมีเพียง ภิกษุ อุบาสก และอุบาสิกา แต่ไม่มี “ภิกษุณี” แม้ในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ยังทรงตอบพญามารว่าพระองค์จะเสด็จสู่พระปรินิพพานก็ต่อเมื่อพุทธบริษัททั้ง 4 เข้าใจในพระธรรมคำสอนและเผยแผ่

พระธรรมได้เท่านั้น และพระองค์ได้ตอบพระอานนท์ว่า ...ผู้หญิงนั้นมีศักยภาพในการบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับชาย แต่ศาสนาจักรในประเทศไทยกลับมีพระบัญชาของพระเจ้า วรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราลริวัณน์ สมเด็จพระสังฆราช ประกาศห้ามพระภิกษุไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต ดังมี รายละเอียดในประกาศ ดังนี้

ประกาศ

ห้ามพระเณรไม่ให้บวชหญิงเป็นบรรพชิต

หญิงซึ่งจักได้สมมติตนเป็นสามเณรี โดยถูกต้อง พระพุทธานุญาตนั้น ต้องสำเร็จด้วยนางภิกษุณีให้บรรพชา เพราะพระองค์ทรงอนุญาตให้นางภิกษุณีมีพรรษา 12 ล่วงแล้วเป็น ปวัตตินี คือเป็นอุปัชฌาย์ไม่ได้ทรงอนุญาตให้ ภิกษุเป็นอุปัชฌาย์ นางภิกษุณีหมดสาบสูญขาดเชื้อสาย มานานแล้ว เมื่อนางภิกษุณีมีผู้รักษาขนบธรรมเนียมสืบต่อมา สามเณรีไม่มีแล้ว สามเณรีผู้บวชสืบต่อมาจากภิกษุณีก็ไม่มี เป็นอันเสื่อมสูญไปตามกัน ผู้ใดให้บรรพชาเป็นสามเณรี ผู้นั้นเชื่อว่าบัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติเลิกถอนสิ่งที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว เป็นเสี้ยนหนามต่อ พระศาสนาเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี

เพราะเหตุนี้ ห้ามไม่ให้พระเณรทุกนิกาย บวชหญิง
เป็นภิกษุณีเป็นสิกขามานา และเป็นสามเณรี ตั้งแต่บัดนี้
ประกาศนับตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2471
กรมหลวงชินวราลริวัฒน์

ในปัจจุบันประกาศฉบับนี้ยังไม่ได้ถูกยกเลิกและยังมี
ผลบังคับใช้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ระบุให้ประกาศและคำสั่งของสมเด็จพระ
สังฆราชมีผลบังคับใช้ต่อไป

แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 จะได้ประกาศใช้
ครบ 5 ปีแล้ว ภาครัฐก็ยังเพิกเฉย ละเลยไม่ดำเนินการแก้ไข
ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งยังขัดต่ออนุสัญญาว่าด้วย
การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ที่ประเทศไทย
ได้ร่วมลงนามเป็นภาคีอนุสัญญาเมื่อปี พ.ศ. 2528 รวม 165
ประเทศ

สาระสำคัญของอนุสัญญานี้ เพื่อให้รัฐภาคีหรือประเทศ
สมาชิกใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรการการ
ดำเนินงานด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริหาร หรือมาตรการอื่นๆ
เกี่ยวกับการจัดการเลือกปฏิบัติทั้งมวลต่อสตรี และให้หลักประกัน

ว่าสตรีจะต้องได้สิทธิประโยชน์และโอกาสต่าง ๆ จากรัฐบนพื้นฐานของความเสมอภาคกับบุรุษ

เนื้อหาหลักของอนุสัญญาฯ นี้ ให้คำจำกัดความไว้ในข้อ 1 “การเลือกปฏิบัติต่อสตรี” หมายถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใด ๆ เพราะเหตุแห่งเพศซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสีย การยอมรับได้อุปโลกน์ หรือใช้สิทธิสตรีโดยไม่เลือกสถานภาพด้านการสมรสบนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมือง หรือด้านอื่น ๆ

2.2 การลงโทษอาญาฐานแต่งกายเลียนแบบสงฆ์

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 บัญญัติว่า “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว เมื่อสามเณรไทยที่ได้รับการบวชมาจากต่างประเทศจะเดินทางไปต่างประเทศ แต่ไม่ได้รับการยอมรับในสถานภาพของนักบวชสตรีและเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมกล่าวคือ

- กรรมการกงสุล กระทรวงต่างประเทศ ออกหนังสือเดินทางให้โดยยังใช้คำนำหน้าชื่อว่า “นาง”

- เจ้าพนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไม่ได้รับการอำนวยความสะดวก

แท้ที่จริงแล้วการที่เจ้าหน้าที่จะอ้างว่าการแสดงตนเป็นสามเณรถือว่ามีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และไม่มีสถานภาพเป็นภิกษุณีน่าจะไม่ต้อง เนื่องจากสามเณรได้รับการบวชตามธรรมเนียมโดยมีประวัติ (อุปชฌาย์) เป็นชาวศรีลังกา และมีเอกสารรับรองการบวชด้วยอย่างถูกต้อง จึงเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้บวชอันเป็นการขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายอาญา อีกทั้งยังเป็นการริดรอนสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติด้วย

นอกจากนี้ยังมีประเด็นร้องเรียน กรณีภิกษุณีต่างประเทศ เมื่อต้องการขอต่ออายุวีซ่า จะต้องเปลี่ยนเป็นชู้ชขาวเหมือนแม่ชี

ต่อประเด็นนี้ นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้กำกับดูแลสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ตอบกระทู้ถามของ นางระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช สมาชิกวุฒิสภา ว่าสตรีที่บวชเป็นภิกษุณีในนิกายอื่นก็ได้รับ

การยอมรับจากรัฐว่าอยู่ในฐานะภิกษุณีเช่นกัน ส่วนคณะสงฆ์เถรวาทจะรับรองสถานภาพของภิกษุณีองค์นั้นว่าเป็นนิทายเดียวกันหรือไม่ เป็นอีกประเด็นหนึ่ง¹⁸ โดยนัยดังกล่าวนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการจับกุมสตรีที่บวชโดยถูกต้องไม่ได้ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรที่จะให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

สรุป จากการศึกษาของคณะอนุกรรมการด้านสตรี เรื่อง “การบวชภิกษุณีสงฆ์ในประเทศไทย” ทั้งการค้นคว้าทางเอกสารประกอบกับความเห็นของผู้รู้ทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส สรุปได้ว่าการบวชภิกษุณีไม่ได้ผิดพระธรรมวินัย ดังนั้น ข้อขัดข้องหรือเหตุผลที่คัดค้านการบวชภิกษุณีสงฆ์ดังกล่าว เกิดจากระเบียบ กฎหมาย ดังเช่น ประกาศของสมเด็จพระสังฆราช และการยึดถือตาม ๆ กันมาโดยไม่ได้มีการตรวจสอบเพื่อให้เกิดข้อยุติที่จะเอื้อต่อการฟื้นฟูการบวชภิกษุณี ที่สำคัญยังดูเหมือนว่าประกาศฉบับนี้ไม่ได้เป็นเพียงกฎหมายหรือข้อบังคับที่กำหนดขึ้นมาเพื่อกีดกันไม่ให้ผู้หญิง

¹⁸ ภิกษุณี, เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 7 กระตุกถาม โดยศุภโรจน์เกียรติประเสริฐ, คณะกรรมการวิชาการศึกษาศรีเยวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา, หน้า 22

มีสิทธิในการบวชเท่านั้น แต่ข้อความที่ถูกเขียนขึ้นใน
ประกาศฉบับนี้กลายเป็น “จาริต” และได้ปลุกฝังเป็น
“ค่านิยม” ส่งเสริมให้เกิด “อคติในเรื่องการบวชของผู้หญิง”

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ก. บทสรุป

การศึกษาเรื่องการบวชภิกษุณีในประเทศไทยของคณะอนุกรรมการด้านสตรี พิสูจน์ได้ว่าการบวชภิกษุณีไม่ขัดต่อพระวินัย และเป็นไปตามพุทธานุญาตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังไม่เคยยกเลิกพุทธานุญาตที่ให้ภิกษุสงฆ์บวชภิกษุณี การฟื้นฟูการบวชภิกษุณีจะเป็นการส่งเสริม เสรีภาพและโอกาสในการปฏิบัติธรรมและการบรรลุธรรมของสตรีอย่างเท่าเทียมเสมอภาคกับบุรุษ อีกทั้งยังสอดคล้องกับอุดมการณ์ของรัฐธรรมนุญตลอดจนข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยความเสมอภาคของมนุษย์ การบวชภิกษุณีพึงได้รับการพิจารณาว่าเป็นสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในการพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่ความดีงามที่สตรีไทยพึงกระทำได้ และรัฐไทยซึ่งมีรากฐานทางวัฒนธรรมของพุทธศาสนาอันลึกซึ้งยาวไกลควรให้การคุ้มครองและการสนับสนุน เพื่อให้สตรีไทยสืบทอดพระพุทธศาสนาในฐานะภิกษุณีตามพระธรรมวินัย ของพระพุทธองค์โดยชอบธรรม ทั้งนี้โดยต้องมีกฎหมายรับรองอย่างถูกต้องและ

ชัดเจน เป็นไปตามสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ขององค์พระศาสดา

ข. ประเด็นทางด้านกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการ บวชภิกษุณีในประเทศไทยนั้น

จากการศึกษาพระไตรปิฎก พบว่า ไม่มีข้อขัดต่อพระวินัยแต่อย่างใด แต่ในประเด็นด้านกฎหมายนั้นต้องดำเนินการ ดังนี้

1. ยกเลิกประกาศ พ.ศ. 2471 ของพระสังฆราชกรมหลวงชินวราธิบดีวิวัฒน์ พระพุทธศาสนาเป็นสมบัติของพุทธศาสนิกชนทั่วโลก ผู้ใดก็ตาม ไม่ว่าจะเพศใด ที่มีความศรัทธาเลื่อมใส และเชื่อตามพระพุทธองค์ว่าการบวชเป็นเส้นทางลัดอันนำไปสู่ความสงบสุข ความร่มเย็น และเป็นมงคลต่อชีวิต ก็ย่อมเข้ามาเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาได้ ในความเห็นของผู้รู้ที่มาให้ข้อมูลต่อคณะอนุกรรมการว่า ประกาศของสมเด็จพระสังฆราชที่ห้ามภิกษุสงฆ์บวชสตรีไทยเป็นบรรพชิตนั้น เป็นประกาศที่ใช้เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ไม่ได้มีการรองรับการประกาศนี้ในระดับสากล อีกทั้งประกาศนี้ก็ไม่ได้มีบทลงโทษแต่อย่างใด หากมหาเถรสมาคมยังคงยืนยันว่าการอุปสมบทสตรีเป็นภิกษุณีโดยภิกษุสงฆ์ไทยนั้นทำไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะขัดต่อประกาศ

พ.ศ. 2471 นี้ ข้อยืนยันคัดค้านของมหาเถรสมาคมย่อมขัดกับ พุทธธานุญาติ และทวนกระแสของชาวพุทธในประเทศอื่น ๆ ตามข้อสรุปในหนังสือมิลินทปัญหาฎกเถา ซึ่งเขียนโดย พระภิกษุชาวพม่า ที่กล่าวไว้ชัดเจนว่าการอุปสมบทสตรีเป็น ภิกษุณีจะทำให้พุทธจักรของพระพุทธรองค์ครบสมบูรณ์ ตามพุทธคำรัส คือ พุทธบริษัททั้ง 4

2. การออกกฎหมายรับรองสถานภาพการเป็นนักบวช ของภิกษุณี นับเป็นสิ่งจำเป็นมากต่อการพัฒนาศักยภาพ และเป็นการสนับสนุนบทบาทของสตรีไทยในพระพุทธ ศาสนา การที่ได้รับความคุ้มครองและการรับรองสถานภาพ ทางกฎหมายจะเป็นสิ่งยืนยันสิทธิเสรีภาพและการสร้างการ ยอมรับจากสังคม นอกจากนี้การได้รับการรับรองสถานภาพ ทางกฎหมายจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาบทบาทของ สตรีไทยในพระพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ ของสังคม สามารถก้าวจากการปฏิบัติธรรมในระดับ ปัจเจกบุคคลไปสู่การรวมกลุ่มเป็น “สังฆะ” ของฝ่ายสตรี และมีความเป็นสถาบันที่มั่นคงและเป็นปึกแผ่นต่อไป

ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่จะต้องช่วย ผลักดันให้มีการออกกฎหมายขึ้นมารองรับต่อสถานภาพของ

นักบวชสตรี สิ่งที่ต้องพิจารณาโดยเร่งด่วนนั้นคือต้องเพิ่มคำว่า “ภิกษุณี” ในร่างพระราชบัญญัติสงฆ์ฉบับใหม่

ก. การฟื้นฟูการบวชสตรีเป็นภิกษุณีนั้นมีรูปแบบที่ไม่ขัดกับพุทธบัญญัติ 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การบวชภิกษุณีโดยภิกษุสงฆ์ตามพุทธานุญาตที่มีอยู่เดิม

การอุปสมบทด้วยวิธีนี้ พระภิกษุสงฆ์สามารถทำหน้าที่แทนปวัตตินีในการถามอันตรายิกกรรม และบวชได้โดยภิกษุสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว วิธีการบวชโดยสงฆ์ฝ่ายเดียวยังมีการปฏิบัติอยู่ในประเทศจีนในปัจจุบันนี้

รูปแบบที่ 2 การบวชโดยสืบเชื้อสายภิกษุณีสงฆ์จากต่างประเทศ

ในปัจจุบันถือว่ายังมีภิกษุณีสงฆ์อยู่ในต่างประเทศหลายประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ประเทศศรีลังกา ซึ่งปัจจุบันมีรูปแบบของการบวชภิกษุณีที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลโดยสายการบวชแล้ว

รูปแบบในข้อที่ 2 นี้ มีทางเลือกของการบวชภิกษุณีอยู่ 3 ทาง คือ

1. ส่งผู้หญิงไทยที่ได้ศึกษาอบรมดีแล้วหรือถ้าเคยบวชเป็นแม่ชีมาก่อนไปบวชในประเทศศรีลังกา โดยมี

สงฆ์ทั้งสองฝ่ายบวชให้ แล้วกลับมาอยู่ในประเทศไทย เมื่อครบองค์สงฆ์แล้วต่อไปก็สามารถดำเนินการร่วมกับภิกษุสงฆ์เพื่อบวชภิกษุณีรุ่นต่อ ๆ ไปได้

2. นิมนต์สงฆ์ทั้งสองฝ่ายพร้อมกับปวัตตินี และอุปัชฌาย์จากประเทศศรีลังการ่วมจัดการบวชภิกษุณีในประเทศไทย เพื่อสืบเชื้อสายต่อไป เมื่อมีภิกษุณีสงฆ์แล้วต่อไปก็สามารถจัดการบวชภิกษุณีร่วมกับภิกษุสงฆ์ไทยได้

3. นิมนต์ภิกษุณีสงฆ์พร้อมปวัตตินี จากต่างประเทศ มาทำพิธีอุปสมบทร่วมกันกับภิกษุสงฆ์ไทยเพื่อบวชภิกษุณีในประเทศไทยเพื่อสืบเชื้อสายต่อไปและในอนาคตก็สามารถทำการบวชร่วมกับคณะภิกษุสงฆ์ไทยได้

(รูปแบบที่ 1 และทางเลือกที่ 3 นี้ สามารถทำได้ ต่อเมื่อยกเลิกประกาศสมเด็จพระสังฆราชกรมหลวงชินวราธิบดี พ.ศ. 2471)

ง. สังคมได้อะไรจากการบวชภิกษุณี

1. สตรีได้รับการพัฒนาศักยภาพที่เท่าเทียมกับผู้ชาย

การบวชภิกษุณีถือได้ว่าเป็นการสร้างศักยภาพของสตรีให้ได้รับการพัฒนา เป็นประชากรที่มีคุณภาพทัดเทียมกับเพศชาย เพราะสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างของทั้งบ้านเมืองและสถาบันสงฆ์รองรับแต่เพียงเพศชายเท่านั้น ทั้งที่เป็นฆราวาสและสมณะผู้ชายอาศัยสถาบันสงฆ์เป็นที่ศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีพและพัฒนาไปสู่ความดีงามทำให้ผู้ชายมีเวลาและโอกาสในการทบทวนและวางแผนชีวิต แต่เมื่อมองย้อนกลับมาดูสถานภาพของเพศหญิงแล้วจะพบว่าเพศหญิงจะขาดโอกาสในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมส่งผลให้เพศหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศหญิงที่มาจากครอบครัวยากจนและอยู่ในชนบทห่างไกลที่ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนจะต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานตั้งแต่อายุยังน้อย ขาดทักษะในการดำรงชีวิต ทั้งทางธรรมและทางโลก จึงต้องตกเป็นเหยื่อของสังคมอย่างง่ายดาย

สภาพดังกล่าวนี้ นำไปสู่ปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย อาทิ ปัญหาการขายบริการทางเพศ ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น ซึ่งรัฐจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการแก้ปัญหาเหล่านี้แทนที่จะมีมาตรการป้องกันซึ่งเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า โดยการส่งเสริมให้มีการบวชภิกษุณี เพราะจะทำให้ผู้หญิงมีโอกาสดำรงชีวิตเข้าถึงพระธรรมมีหลักในการดำรงชีวิต รวมทั้งมีเวลาในการ

ทบทวนและวางแผนชีวิตเช่นเดียวกันกับผู้ชาย ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพที่เท่าเทียมกันกับเพศชาย

2. ปัญหาสังคมจะได้รับการแก้ไขที่ดีขึ้น

ในสังคมปัจจุบันสังคมไทย ได้ชื่อว่าเป็นสังคมยุค “โลกาภิวัตน์” เป็นสังคมที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว การพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ส่งผลให้สถาบันต่าง ๆ ของสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันหลักระดับรากหญ้าที่ให้การอบรมดูแลและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอ่อนแอลง ครอบครัวเกิดความแตกแยก เกิดเป็นปัญหาของสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาขายบริการทางเพศ ปัญหาเหล่านี้จะบรรเทาและคลี่คลายลงได้ ถ้ามีภิกษุณีในสังคมไทย เพราะภิกษุจะเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจให้กับสตรี เด็กและให้กับสังคมครอบคลุมกว่าพระภิกษุ เนื่องจากบางเรื่องเป็นเรื่องที่ไม่กล้าเปิดเผยกับภิกษุ เช่น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ซึ่งต้องการความเป็นผู้หญิงด้วยกันในการรับฟังและแก้ไขจึงจะทำให้ครอบครัวไทยมีความอบอุ่นและเป็นสุขมากขึ้นส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความสุขสงบปราศจากปัญหาทางสังคม

3. สังคมไทยจะได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ

ที่ผ่านมาสังคมไทยปิดกั้นโอกาสของสตรีในการเข้ามาปฏิบัติธรรมในฐานะภิกษุณี สตรีไทยไม่มีโอกาสที่จะใช้ชีวิตในทางธรรมได้อย่างอิสระเป็นตัวของตัวเองแต่ต้องพึ่งพิงขึ้นอยู่กับผู้ชายเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นการปิดกั้นสิทธิความเสมอภาคแห่งชายหญิงเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างแท้จริง สังคมโลกในปัจจุบันต่างก็ยอมรับสิทธิความเสมอภาคระหว่างชายหญิง และจะร่วมกันประณามประเทศที่ยังมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น หากสังคมไทยมีการบวชภิกษุณีแล้ว ย่อมได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบที่ประเทศไทยได้ร่วมลงนามเป็นภาคี เมื่อปี พ.ศ. 2528 ที่ไม่มีการแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใด ๆ เพราะเหตุแห่งเพศ

4. สถาบันพระพุทธศาสนา มีความเข้มแข็งมากขึ้น

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤตศรัทธานานัปการยิ่งถ้าหากไม่รีบเร่งแก้ไขแล้ว พระพุทธศาสนาอาจถึงกาลเสื่อมสูญจากประเทศไทย ได้การบวชภิกษุณีจึงเป็นหนทางที่จะกู้วิกฤตนี้ เพราะการบวชภิกษุณีเป็นการทำให้พระพุทธศาสนามีความเข้มแข็ง

มากขึ้นและพุทธบริษัทของค์ 4 อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งในปัจจุบันเรายังขาดภิกษุณีอันเป็นพุทธบริษัทหนึ่งของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมพระพุทธศาสนาจึงยังไม่บริบูรณ์ครบทุกด้าน

จ. ข้อเสนอแนะในการฟื้นฟูสถาบันภิกษุณีสงฆ์

1. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์รายงานการศึกษาเรื่อง “ การบวชภิกษุณีในประเทศไทย ” สู่ชุมชนทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

2. สนับสนุนให้คณะสงฆ์ ตลอดจนนักวิชาการ ทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับภิกษุณีตามแนวทางที่คณะอนุกรรมการด้านสตรีได้จัดทำไว้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่เป็นเอกภาพ และคณะสงฆ์จะได้เป็นพลังสนับสนุนให้มีการบวชภิกษุณีต่อไป ประเด็นการศึกษาที่สำคัญประเด็นหนึ่ง คือ มาตรการในการถ่มกรองผู้ขอบวช และการกำกับดูแลให้นักบวชหญิงปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

3. ติดตามผลการศึกษาของมหาเถรสมาคมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง เกี่ยวกับการบวชภิกษุณีตามที่นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรีได้ตอบกระทู้ไว้

4. ในระหว่างที่ยังไม่มีการบวชภิกษุณีรัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาเรียนรู้ของแม่ชีและอุบาสิกา เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมเสมอภาคที่ใกล้เคียงกับแนวปฏิบัติที่รัฐดำเนินการกับภิกษุสามเณรซึ่งแต่ละรูปจะได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 6,000 บาทต่อปี (ข้อมูลจากจดหมายข่าวปาจารยสาร ธรรมานุกรณ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 11 มิถุนายน 2544)

5. สนับสนุนให้เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับภิกษุณีสงฆ์ในหลักสูตรการเรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนาในทุกระดับ

6. ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้ง เพื่อจะได้เข้าใจในเจตนารมณ์ของพระพุทธองค์ในเรื่องพุทธบริษัท 4

7. ยกเลิกกฎ ระเบียบ ที่ไม่เป็นธรรมต่อการฟื้นฟูการบวชภิกษุณี เพื่อให้พระพุทธศาสนาในประเทศมีความเป็นสากลเท่าเทียมอารยประเทศในการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีในการปฏิบัติธรรมและการบวช

8. กำชับให้เจ้าหน้าที่ของรัฐให้การปฏิบัติต่อนักบวชสตรี ซึ่งได้ทำการบวชอย่างถูกต้องในนิกายอื่น

9. ปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้เห็นว่าการศึกษาปฏิบัติธรรมของสตรีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกเพศ

ทุกวัย ซึ่งถ้ากระทำในกรอบของรัฐธรรมนูญแล้วย่อมต้องได้รับการยอมรับ

ความส่งท้าย

คุณค่าของพุทธศาสนามีได้มีต่อเฉพาะสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าอันนาคต่อมนุษยชาติ ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวต่างประเทศทั้งหญิงและชายได้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสเข้ามาศึกษาปฏิบัติและทำการบวชมากขึ้นเรื่อยๆ องค์การสหประชาชาติได้ให้การยอมรับบทบาทของพุทธศาสนาในการสร้างสันติสุขและสันติภาพของโลก ดังจะเห็นได้จากการประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญของโลก ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่มากที่สุดในโลก อีกทั้งพระมหากษัตริย์ต้องทรงเป็นพุทธมามกะ จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยได้สืบทอดมรดกทางพระพุทธศาสนาจากดินแดนเก่าแก่ดั้งเดิม ดังนั้นจึงควรรักษาสถานะและบทบาทความเป็นผู้นำทางด้านนี้ จากการศึกษาค้นคว้าถึงกำเนิดความเป็นมาของภิกษุณีโดยคณะอนุกรรมการด้านสตรีเป็นการศึกษาอย่างรอบด้านจากเอกสาร และจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้รู้ซึ่งการศึกษาดังกล่าวทำให้ได้ข้อสรุปว่าสังคมไทยยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการบวชภิกษุณีมาเป็นเวลาช้านาน โดยเข้าใจ

ว่าการบวชภิกษุณีขัดต่อพระธรรมวินัยการเชื่อโดยยึดถือและฟังกันต่อ ๆ มาเช่นนี้ขัดแย้งต่อหลักกาลามสูตรอันเป็นคำสอนที่สำคัญของพระพุทธองค์ ดังนั้นถ้าคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองเห็นพ้องต้องกันว่าการบวชภิกษุณีนอกจากจะไม่ขัดต่อพระวินัยแล้วยังสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงอีกด้วย ดังนั้นสถาบันสงฆ์และรัฐควรจะสนับสนุนซึ่งกันและกันให้มีการฟื้นฟูการบวชภิกษุณี สถาบันภิกษุณีเป็น “สังฆะ” ที่จะส่งเสริมสิทธิและโอกาสของสตรีในการฝึกฝนพัฒนาตนด้วย “ระบบบวชเรียน” และทำให้สตรีสามารถใช้ศักยภาพในทางธรรมของตนเพื่อความอยู่รอดของสังคมไทยและมนุษยชาติ

การบวชสตรีเป็นภิกษุณีเป็นเจตนารมณ์ ที่แท้จริงของพระพุทธองค์ ที่ทรงดำริไว้แล้วตั้งแต่ได้ตรัสรู้ใหม่ ๆ ขณะที่ประทับใต้ต้นอชปานิโครม ไม่มีใครที่จะบีบบังคับให้พระพุทธองค์ทรงหันเหจิตใจได้ ดังนั้น การที่พระพุทธองค์ทรงให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนาได้ คงต้องเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของสตรีแล้วว่าการเปิดโอกาสให้สตรีเข้าสู่ศาสนจักรในฐานะ “ภิกษุณี” นั้นเป็นเส้นทางลัด เพื่อประโยชน์ต่อตัวสตรีเอง และต่อสังคมโดยรวม

